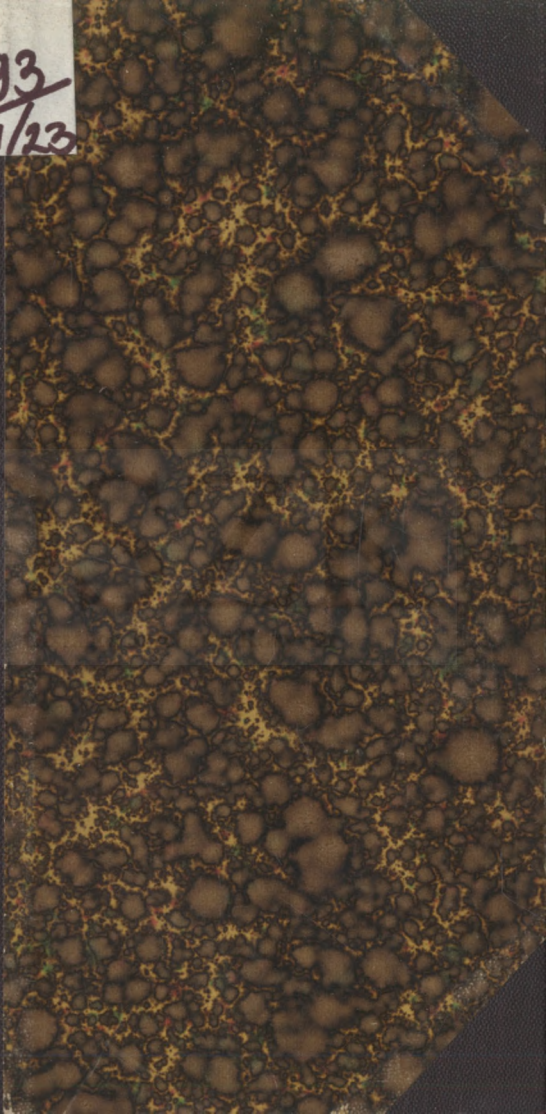

14.993
4/23

AZ ATHENAEUM OLVASÓTÁRA.

IV. 23

A
SZEMFÉNYVESZTŐK

REGÉNY

IRTA

BARTÓK LAJOS

ELSŐ KÖTET

KÖTELES PÉLDANY
A MAGY. NEMZETI MUZEUM RÉSZÉRE

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM R. TÁRSULAT KIADÁSA

1896

OSZK

14.193/4/23

~~25.450.~~

M. N. MÚZEUM KÖNYVTÁRA
Nyomtatv. Növekedénapló
1896. év. 778. sz.

A szalonban.

I.

A hires Komróczy-termekben vagyunk, s ehhez nem is kell ama sátáni mindenütt jelenvalóság, melylyel az író imádandó orrocskájuknál fogva vezeti hypnotizált (azelőtt bájos) olvasónőit, mint a hamelni hegedűs a gyerekeket; nincs szükségünk az írói toll varázs-pálczájára, melynek hatalmával Lesage sánta ördöge a leemelt házfödeleken át mutatta meg Madrid titkait. Mint ha levennők a ka-
lapot, hogy meglássuk: mi van a fejben?

Ellenkezőleg, Komróczyék házát nem lehet elkerülni. Szalónjok egy Róma; minden út — egyenes és görbe — belé vezet. Itthon van itt az egész világ, — mint Komróczy úr maga mondja, — és szégyen volna ránk, ha mi idegenek lennénk itt.

Komróczy úr azon eredetileg nagy vagyonu, ritka férfiak közül való, a kik birtokos létükre a nagyvárosi életben találták meg szerepkörüket. Még

pedig mekkorát! Ő nem egy karaktert játszik, őh nem. Összes szerepeit ő tölti be azon Pyramus és Thisbe-féle szinműnek, melynek czime: »Társadalmi politika.« S tultéve Zubolyon, a takácson; ő a sugó, rendező és igazgató is. Mint igazgató, nem csoda, ha nagy »műbecscsel« kezdve, ismeretséget kötött a deficzittel, — s aztán a sanyaru »műbecset« félretolva, elkezd szépen »kasszára« dolgozni . . .

Ez itt éppen Komróczy úr dolgozó szobája, a legérdekesebb minden termék közt. Mert minő lehet egy »munka temploma?« Műhely, melyben egy »ur« — dolgozik. Dolgozó-szobának neveznök, ha ez a széleshátu smyrnakerevet és terpedt támlány à la Louis XIV. nem lustálkodnék a főhelyen benne. És irodának, ha ez a terebélyes mahagoni íróasztal, megrakva ezer apró.lommal, bronz kandelaberekkel à la directoire, berakott órával XVI. Lajos korából, vezuv-láva, onyx- és alabastrom levélnyomatékokkal, sajtolt bőr szivar-hamu- és gyufatartókkal, elefántcsont, jatagán papírvágókkal, japáni papircsiptetőkkal, álló jegyzéknaptárral, villamos csöngetyüvel, ostya-, bélyeg-szekrénykéekkel, borítékokkal, ollókkal, palatáblával, füzetekkel, könyvekkel és lapokkal, tollak, írónok légióival, arany-porzótállal s kanállal és görditő itatóspapírral, sőt még

egy porcellán tintatartóval is (ha nem csalódunk: eredeti Alt-Wien), mondjuk, ha e tulterhelt íróasztal nyögve azt nem kérdené tőlünk: »Ugyan hol lehet rajtam *irni?*« Mert író még sohasem irt ilyen minden szükséges táplálékkal jóllakott íróasztalon!

A falak egyszerű rőtbaránára szőnyegezvék, az íróasztallal szemben I. Napoleon korabeli függő fűrészórá, mely egész máskép mutat, mint az asztalon álló. (Természetesen, miután *más régimebeli.*) Az asztal mögött Komróczy úr fénynyomatu arc képe, neve alányomtatva, hogy a ki soha nem látta is, rögtön ráismerjen, hogy ez híres férfiú! Még csak egy nagy olajfestésű arckép díszíti a szobát, a családi képek ismert fajtájából. Az idősb Komróczy ő, Gáspár hősünk bátyja, a ki több éve már, hogy az ősökhöz tért, nagylelkűen hátrahagyva bájos ifju özvegyét, Celesztint, és a bájos ifju özvegy körül bolygó háromezer holdat, a mi nem von le a stella fixa özvegy ragyogó bájaiból és ifjuságából.

A többi komoly hatást célzó berendezésről, mint az antik szobormásolatok, reliefek, czimeres gothikus könyvszekrény, modern hirlaptartó, óriás zsolnai váza ernyős Tradescantiával: mind nem szólunk, nehogy, nem lévén hirlapírók, indiskrétek le-

gyünk. De az egész Komróczy-házban minden dolog »múdarab« volt, bizonyos »izlésben« készült; mit sem tesz, hogy más-más izlésben verve egymást és az izlést magát: de együtt mégis dicsérve Komróczyt, hogy az izlés — ő maga! Csak az ablak nehéz függönyei tűnnek még szembe, míg szemüinktől elveszik a láthatást, mert nappal föltétlen homályt terjesztenek. Homály írószobában? — De hiszen ma csak éjjel irnak az írók!

Az írószobából a társalgóba lépünk. Veszedelmes lépés! Itt vannak a Komróczy-család hölgyei. Itt már van fény. A kinek jó a szeme, rögtön el is káprázik. És nem nagyon fogja szemügyre venni a szalon berendezését, mely különben több, mint a szokott polgári »tapezierer-izlés«-ben diszeleg, sőt könnyed kék selyem falazata és fölserelése a tiszta leány-izlés örök renaissance-árvall. S ha veszedelmes e hölgyek közé belépni, másnemű veszély fenyeget Komróczynéval, megint más Malvinnal szemben. A leányoknak csak szemök közveszélyes, a mamáknak nyelvök. S Komróczy, a rettenetes, csak egy lényt szeretett, — önmagán kívül — leányát, Malvint, s csak egytől félt: ne-jétől, Judittól. De e respektus kölcsönös vala; Komróczyné eredetileg egyszerű jellemű asszony, művelt

és házias; hanem ezenkívül matrónáink egy uralkodó vonásával bir: született urhölgy. Minden más férj oldalán, a ki a közpályának nem ily tiszteletparancsoló Censorius alakja: Komróczyné asszony vitte volna a házi regimentet.

Malvin háttal ül felénk, ölében egy album, az albumra vetett papirlap, jobbjában írón, melylyel minduntalan a papirhoz tűz, de inkább mintha tűvel szurkálna egy himzési vászon felé; irásnak e művelet nem is mondható. Mögötte Celesztin áll s a leány hajékén látszik igazítani. A mama divanon ül, és — ül. Nézi leányát, ez elég, de csak most ült le, s rögtön föl fog kelni teendői végett. Ellenben Napoleon, a képviselő, a mama mellett ül, és ülve is fog maradni, ujságait olvasva.

Komróczy úr e perczen jött haza a klubból. Belépve, rögtön kiszól:

— Titkár úr! rendben az íróasztal?

— Nagysád, igenis! felel egy édes, alázatteljes hang, egy szerényen bedugott fejből jöve mely fej Sivárszky Ernő magántitkár ur magántulajdona, az ajtó pedig, mely mögül előtűnt s éppoly gyorsan vissza is vonult, az írószobáé.

— Titkár úr, ma még czikket kell írnom a bál előtt, — tehát üljön hamar neki!

— Kérlek, talán itt is jó lesz! felelt a titkár helyett Komróczyné némi bátortalansággal.

Komróczy pillantása kérdőjelet vetett Komróczynéra, mely mint egy horog huzta elő a magyarázatot:

— Mert kedves rendezőink tele rakták a szobát cotillon-ordóval . . .

— Így rendjelezték fel minket ti, asszonyok! — felelt gunyosan Komróczy. Aztán legyünk demokraták! Nos, mit hoz? fordult a belépő szobaleányhoz, mialatt maga megnyomta a csengetyüt.

— Virág . . . kezdé és végzé a szobaleány.

— Nekem? kérdé utánozhatatlan tréfa és komolyság közt Komróczy, úgy, hogy neje meg nem állhatta egy kis mormogás nélkül:

— No, nézze már az ember.

— Kisasszonyomnak küldi Viktor ifjur! — felelt a szobaciczka, takarosán kézhez adva a bokrétát.

— Ej, Helén, jegyzé meg Komróczyné a népies nyelvű szobaleánynak, ne mondja a nagyságos urat »ifju urnak«. »Szerémy úr«; ugy hívja; érti?

— Értem, instálom! volt a szobaleányi válasz, mialatt ildomosan meghajtá magát féloldalt, s hozzá toldta elmenet: »Az öreg nagysága nem kedveli, hogy

ifjurnak titulálom az ifjurat. Talán »öreg ur« legyék a vőlegény? Hát engöm mért körösztütek Ilusból »Hölénynek«?

Mig Ilus-Helén kiment, benn volt az inas.

— Keöszméthy ur még nem volt itt? Kártyát se küldött? kérdé választ se várva Komróczy. Gyorsan, kéretem, ma estére várom, tette hozzá, s miután az inas is kifordult, Komróczy fél-poseban, fél-ünnepélyességgel, mint egy félhivatalos lap, jelenté a családtagoknak:

— Megnyilván jótékony bazárunk, tudják-e hölgyeim, mily kitüntetés lesz jutalmuk? Eljön egy miniszter. Az erélyes Balvány. Nem én hívom, Keöszméthy barátunk vállalta el. S nem is mintha ez boldoggá tenne, mert semmi közünk a kormányhoz. Különbén jó barátom a kegyelmes ur, — azaz volt iskolatársam; hát Isten neki.

Napoleon fölpillantott, vállat vont, mintegy ezt mondva: »A miniszter is csak ember!« s tovább olvasott. Komróczyné már élő szóval fejezte ki magát:

— No szép. Holnap bazár, ma estély. S estélyünk annál fontosabb, mert ez a bazár előjátéka. Malvin, készen vagy?

— A hajam . . . kezdé Malvin, egy sóhajjal, fölpillantva az üres papirlapról.

— Csak még e fürt s közé e pensée . . . —
szólt Celesztin is fölpillantva, míg a virágot a bok-
rétából kitepte s Malvin sima, dióbarna hajába tűzte,
a fehér homlok felé, mint egy sötét csillagot. S mély
sóhajtást nyomott el szintén, mely szavak nélkül
látszott mondani: »Boldog leány! gondol rá valaki
s gondolhat valakire ő is. . . .«

De a mint e két nő feltekintett, mintha egy-
szerre két villámfény áramlatát nyitották volna fel,
vagy egymás mellett kezdett volna hajnalodni a hold
és a nap; minden megvilágosodott. (Napoleon annál
jobban böngészhette a lapokat, felhuzott térdekkel.)

A szendébb fény, mely nem éget, csak ragyog,
emésztő lángja nem pusztítja sem magát, sem a
világot, s mely mégis e tartózkodó fénye által ön-
keblünkbe csalja elő a hőt: Malvin. A kedves és
szép Malvin. Világos estély-ruhájából szabadon fe-
hérlenek elő vállai, sőt a kivágott derék annyira
nem féltékeny, hogy míg Malvin ül, a ki előtte állva
beszélget: láthatja a legtisztább hó keblecske kör-
vonalait, — ha meri. (Én megbotránykoztam e di-
vaton, és imádom.) S e sima fehér vállak olykor
idegesen előcsusznak a ruhából, félig, mint két ga-
lamb a duczból, — mert Malvin is korunk és a
nagyváros leánya: »idegei vannak«, mint az olasz

mondja. A nevelés már gyermekkorukban nőkké teszi a leányokat. Hanem Malvinnál mégis tulsulyban maradt a barbár leányos őserő; és a tulművelődés rontásai daczára (mely már oda fajul, hogy az élővirágokat is kifesti), ő megmaradt annak, a mi a polgárosult emberi társadalom legmagasabb vívmánya, a mely fogalom köré az európai nemes ifjuság a lovagi középkortól az ujkorig a hódolat, lelkesülés és szerelem hármasszorosát fonja, a mi a kert virágai közt a rózsabimbó, az ég tünevényei közt az esthajnal csillag, s a család szentélyében — a *kisasszony*.

Persze, a közönséges felfogás — mely vagy éppen nem, vagy sablonok szerint gondolkozik, — »kisasszony« név alatt úri, jó nevelésű, szeplőtlen fiatal leányt ért, a ki még nem ment férjhez, de attól el sem késett. (Jaj, mert már akkor vén kisasszony szegény!) Pedig ez édes-kevés. Hiszen ez azt tenné, hogy mind arany, a mi fénylik. Ehhez több kell: *egyéniség*. Azon alig jellemezhető csekélység: a jellem, mely az aranyat aranynyá teszi. De nem ám férfias jellem, az más; nem asszonyi, az sok; nemcsak leányos, az kevés; hanem az öntudatlan nőiesség s naiv önérzet oly kedélylyé olvatlása, melynek vonzó lágy a tükre, mint a tengerszemé,

de ágyát szikla képezi: az öntudatos akarat, a női előkelőség érzete, hogy ő a teremtés királynéja, ki majd az élet harcain mint a nőoroszlán fog küzdeni párja oldalán.

A »kisasszony« szó becsét és értelmét nem fejezheti ki összehasonlítás mással, csak magával. Legfeljebb ez: a kisasszony oly hősnő, a kit a regényíró legnemesebb anyagból, legremekebb alakban, s legszebb színekkel alkot meg, s a kit — ha hőséé nem lehet, — azonnal kész nőül venni maga a regényíró, — ha még nőtelen ember.

És Malvin még nem is feltűnő, kivált Celesztin mellett. A kisasszony még nem szép, csak lesz, ha *asszony* lesz. Még nem is május, csak ápril. És öltözéke is, bár neki minden jól állana, valahogy rosszul áll rajta, mint a hanyag kölykeken a lecsuszott harisnya, félrehágott sarku czipő, elhibázva gombolt ujjas, — s a kik épp ezért ellenállhatatlan kedvesek. De vannak Malvinnak sötét szemei, oly barnák, mint sötét haja és oly simák. Lelkes és kerekre nyílt szemek, a gömbölyded arcához oly illők lágyságuk által, mint az erélyes állacska. És haj, és szem, és arc, és áll, — hozzájok a gyöngéd metszetű orr, s a nem magas, de tiszta női homlok, — mind csókolni hívja és tiltja egyszerre a szemlélőt.

Celesztin kápráztatóan állt fölé hajolva. Márvány Diana, ki megelevenült, mint Galathea, s a szépségétől megijedt szobrász fekete selyemruhát adott reá, de vesztére vállát és keblét szabadon hagyta és karjait; de arczát meg éppen nem rejt-hette álarcz alá! Most annál fehérebb és kárhoza-tosabb alkotójára. De nem, nem képzelet alkotta ezt. A természet legszebb alkotása a nő. S a nő meg-szépíti a természetet.

Celesztin gazdagabb volt szépségben, mint a mennyivel boldoggá tehetné önmagát vagy azt, a kit szeret. A szép nők története mindig szomorú-játék. S csodálatos, egy mindennapi művész, a ki a külső szinhatásban keresi a festőit, a ki a már megállapított *race*-t tekinti a szépség nemeslevelé-nek, s a »Tavaszi-Nyári-Ősz-Téli«-ről veszi a szabás-mintát a négyféle női szépséghez: ez a négy évszak-ban dolgozó tisztos művész vagy műbarát »el fogja nézni« Celesztint, nem fog feltűnni neki. Pedig az örök művész, a természet, soha nem elégszik meg a régi szépségekkel, ujakat alkot mindig, melyek a régieket azért mulják felül, mert nem hasonlítanak hozzájuk.

Celesztin oly kevéssé volt határozott typos, hogy sokan mint barnába, mások mint szőkébe bo-

londultak bele. (De azért egyik imádó se ábrándult ki, mikor hölgye színében csalódott.) Mert Celesztin hajzata barna volt, de nem egészen biztosan, inkább az a valódi aszszonyos lány barna, mint a leforrázott thealevél; s haja hosszú és vékony fonatokban körítette homlokát, mint az alvó kigyó. De végre is a szem határoz, a szem a lélek tükre; s az, a kire e szemek rá voltak függesztve: tudta, kivel van dolga, örvénybe nézett, s nem igen felejtette el többé. *Au fond* szürke szemek voltak, a legveszedelmesebbek! hidegek, aluszékonyak s köznapiak, mint a cziczáé, mikor unatkozva nyujtózkodik a verőfényen, puha talpaiba huzogatva körmeit; de ha parányi indulat fölébreszti: egy párducz szökken talpra, kifeszítve karmait, s idegzetes természetével kinyulva, úgy néz, néz az üres távolba, álmodozva, mintha a letünt fata morganát akarná visszaidézni Lybia sivatagán, forrásával és pálmaival, vagy valakit, a kit szétszakgasson. És szemei már kék lánggal lobognak, mint a tenger, melybe elmerült a nap, mély, ábránd- és vágyteljes lángokkal. De most ismét oly kékek szemei, mint egy nefelejts-tenger, s épp oly mosolygók, ártatlanok, gyermetegek, és határtalanságukban oly vonzó, nem mint a mélység előbbi pillantásaikban, hanem az ég sokkal

mérhetlenebb magassága. S e két legdrágább kő két halvány rózsába van foglalva, s a márványfehér homlok diadaliv gyanánt magaslik fölötte, most kibontatlan sötét zászlajával. De e szemek egyszer-smind úgy visszatükrözik a külbehatást, hogy mig a derült éggel szemben tiszta kékek: ha elborul, színöket képesek hagyni, és szürkék lesznek, mint a felhő. A csillogó opál bágyad és megfakul, a ne-felejts ime hervad, mintha a nap kiszívta volna kék színét . . . És a szomoruság borul az arcra, s csak ezáltal látjuk, mily remek és szivtépő e szépség; ez árny hiányzott a fényes összhangból: a bánat. Megvan az is. A kék tengertükört valóban sós víz borítja, egy csöppje kiárad a sötét partokon . . . Azt is letörli gyorsan.

Nem látta meg senki.

S a ki meglátja, sem tudja megmondani: angyal ez, vagy démon? vagy — a szerelmes asszony?

Komróczy úr, rendre utasítva neje kérdését, mig Celesztin Malvin hajválasztéka fölé füzte az árvácskát (a mit Komróczy ur botanikus prózaiassággal császárszakálnak, vulgo papszakál nevezett), odaszólt:

— Eh, mit a haj! Kész-e a vers a bazár-lap számára?

— Nem megy, papám, felelt Malvin, a legvigasztalanabb lemondással mutatva az üres papírra. Ha gondolkozni kezdek, Viktorra gondolok, s eszembe jut, mily ellensége minden női firkának, az egész bazárnak: s minden rim tollamba szárad. Nem tudok írni, kedves apa.

— Már pedig csak ird! — felelt egy kis homlokránczolóással Komróczy úr. Hát én talán író vagyok? mégis írók. Az író tollat tőlem örökölted. Nem is író ma, a ki szakmányból ír, a ki kenyérért ír, a ki czéhbeli, a ki az irásnak él, hogy abból éljen, a ki mesterségből, — s főleg könyvet ír. Ha ír sem olvassák el, lenézik, nevét nem ismerik; skribler szegény, — s passz! De ha egy herczeg ragad kezébe tollat (bár még kiskorú s papírját előbb mentorának kell alávonalzani) s emléksorok gyanánt malaczkákat potyogtat; ha tábornok pennát ránt kard helyett s jótékony célra egy verseményt ír meg; ha sportsman, gyáros, divathölgy, bankigazgató, építész, törvényhozó, híres gyilkos, jubiláns fegyencz vagy ünnepeelt birkózó, primadonna nyög összepuskázva pár szarkalábat: az mind aranymondás! s bár orthografia nincs bennök: szerzőjök hír fia! E hire-

seknek autogrammját közlik (mintha macskaköröm kaparta volna!), s kapós az album, emlékkönyv és bazár-lap, — a mi árvíz és tűz után nyakunkba dől mert csapás ritkán jár egyedül, — míg az írók könyvein moly és egér rágcsál. Sőt magok a skriblerek egymást lerántva, évig magasztalják az úri dilettánst, a ki a Parnaszra *leereszkedik*, s kölcsönöz — nymbuszt nekik, szegényeknek! Mondom, a varga a kaptafánál maradva, nem viszi feljebb csizmánál. Az előkelőség csak a műkedvelésben áll. Fogj ahhoz, a mihez nem értesz; a kanál szakácsnének, a tű varrónénak áll jól, te kisasszony vagy: író-tollal elő! Viktor pedig, ha komoly udvarlód, örüljön rajta, hogy ily szellemes leányt kap, a ki által ő maga is névre tesz szert.

— S kivel eldicsekedhetik, — szólt közbe Napoleon, most először nézve föl lapjai közül — mert szellemed termékenyebb, mint Viktor holdjai...

— Ugy van, erősíté Komróczy úr. S ha ő kezdet ma megkéri, a jelentést holnap kiadjuk . . .

— A képviselők névjegyzékére majd én küldetem szét! — szekundált Napoleon.

— S ez alkalomból is kedvező körülmények közt jó forgalomba a Komróczy név! — duplikált Komróczy úr!

— Kétszerte ünnepelt lesz a bazáron, — tódítá Napoleon — és szerencsekivánatokkal halmoznak el . . .

— Ah! — suttogá Komróczy úr magának, — gratulálni fog még a miniszter is . . .

— Kedves papám, — nyögdécselt Malvin, a mint egy kis lélekzethez juthatott, — ne oly sietve . . . . Ne e nagy nyilvánosság . . . . Én rettegek tőle, ő pedig gyűlöli. Még alig vallotta meg, hogy szeret, s kezem megkérni hivatalosan csak most akarja. Nemde, Celesztin? — fordult mintegy segélyért a rokonhoz és barátnőhöz.

Celestin aczára gyöngé mosoly szállt és szinte alig törődve a kérdéssel, felelé:

— Ej, már fait accompli. S ha Viktor, — ha Szerémy e kis önállóságod, e kis kedvtelésed nem sziveli el, nem is szeret.

— Nem? kérdé Malvin megrezzenve e kis érintésre; s kerekre nyílt szemekkel várta a megnyugtatót.

— Oh, hogyne, — téged, gyermek! mondá Celesztin, s az akaratlan bántást jóvá teendő, megczirógatta a selyem fürtü fejet.

— Ugy-e? kérdé a gyermek elpirulva s örömmel, és már átölelte Celesztint, a mint állt, s úgy suttogta fülébe, csak ő neki:

— Meg is esküdt, hogy örökre szeret. Örökre!
Ugy-e, akkor nem félhetek?

Celesztin szemei egyet vonaglottak, hirtelen, mint a villám, mely születve meg is hal. Aztán a leány feje felé hajolva, czirógatás és egy hosszú csók közt alig hallhatóan sugá neki:

— S ha te esküdtél, meg is tartod.

De mint szokás, a megnyugtatóra Malvin állt elő aggodalmaival.

— Ah, de ő neheztel, vettem észre. Küld virágot, — s ajkához érinté az asztalon ékeskedő bokrétát, — küld virágot, de hozzá *levelet* nem. Pedig, — itt már a kényszer-író nő incselkedve pillantott Komróczy ur és a mama felé, — virág mit ér, ha nincs levele? . . . Viktor sort sem ír, talán mert én annyit írok!

S visszatette a bokrétát és lecsapta a papírlapot.

— Majd jön maga — emelt szót Napoleon Különben is — tevé hozzá a honatya-bátya, — a tisztelt előttem szólót figyelmeztetem, hogy nem jó így elkapatni jövődöbelijét, mert ez abszolútizmusra vezet. Örüljön Viktor, hogy ily kis papucskák fognak fölötte souverain jogot gyakorolni.

E nagystylü beszéd után visszahanyatlott egy

lap lepedője mögé, mint a nap a felhőkbe, átadva a szót azon atyának, a kinek ő honatyja volt s a ki most sulylyal, de könnyedén és fesztelenséggel kezdé:

— Mily fennkölt hivatást töltünk be, Malvin, miveltség s hajlam dolga. De en fin illő, hogy szellememet kövesd. Ne többet erről. Asszonyom, — fordult egyharmad profilban nejéhez — ön tudja, mért állok én minden közügynek élén, mért veszek részt — áldozattal — a megnyitandó ünnepély körül is. A jótékonyság . . .

— A politika! . . . kukkant ki a hirlap-felhők közül a már lenyugodt nap.

— Igaz, helyeslé Komróczy úr. Nagy eszköz a politikusnak. »Panem et circenses«-t kér a közönség. És a politika a jótékonyság . . .

— Jó, felelé meg nem hatva Komróczyné, s halkán megtoldotta. Csak ne gyakorolnád oly buzgón a nőegyletekben.

— Judit, már megint? fakadt ki Komróczy úr, szemrehányással inkább azért, hogy pathetikus magaslatáról lerántották. Aztán váratlan fordulattal s igen családias keresetlenséggel adta ki a jelszót:

— Ifju hölgyeim, kérem, most perczre távozzanak. Ez az értekezlet úgy sem érdekelné.

A két ifju hölgynek ugy is akadt még öltözéke diszén kiegészíteni valója, — bál előtt — s egy oldalajtón eltűntek, a bokkrétával együtt.

II.

— Nos, kezdé Komróczy úr nejéhez és fiához, a ki most figyelem jeléül letette lapját és ráült, miután *en petit comité* vagyunk, beszéljük meg kissé családi ügyeinket. Malvin már férjhez megy. De ha feltűnt oly kitűnő ifjú embernek, mint Szerémy Viktor barátunk, annak köszönhető, hogy termeink ily nyitottak a disztingvált társaság előtt. A rejtőző ibolyácskák nem kapósak. Egyébként vihette volna leányunkat Sivárszky titkár úr...

— Ördög vigye Sivárszky titkár urat! tevé hozzá zárjel közt a mama.

— S itt van Celesztin, folytatá Komróczy úr gondolkozón, bátyám özvegye...

— Hiszen ő úgy se mehet újra férjhez... veté közbe érdeklődő mozdulattal Komróczyné.

— Nos, úgy vagyon: a végrendelet miatt Másként elveszti özvegyi jogait. Szegény bátyám. (sóhajtott Komróczy úr legyőzhetlen érzéssel.) De birtokán, (ugrott át bravourral az özvegyre,) a falusi magány-

ban, módja se volt a férjkeresésre, ott embert se lát. Most, hogy visszavonultságából kicsaltuk: szalonunkban, estélyen, ünnepélyen már körülrajongják szép özvegyünket, s beteljesül a gyertya és lepke meséje . . . Már ő is a Sybilla második könyvéhez ért el, vége a regénynek! Ha férjhez most nem megy, — pedig akar, hogyne akarna a nő ily korban! — akkor soha. Ily korban a legcsiklandósabb a nőszív. Csak egy lovagsarkantyú érje, s a mely paripa legcsökönyösebb volt eddig, elragad. Most vagy soha! Csak fogjon egyszer lángot: majd tűzbe dobja a végrendeletet, és a földeket lerázza, mint utált terhet szivéről, mint hitvány akadályt, melyet volt férje emelt egy újabb férj útjába. Nos, és birtoka, — volt férje birtoka, — szegény bátyám birtoka, — enyém. S bizony, az ekként visszaszállandó holdacskák jók lesznek foltnak — fogyó holdjainkra . . .

Komróczy úr itt megállt, mint a ki nagy dolog végére ért. És várta a hatást.

— Eh! mondá neje kelletlenül, de tartózkodón. És Celesztin hajthatatlan is, mint te politikádban.

— Én az vagyok, való! felelt Komróczy úr komoly és egyszerű méltósággal. De átmenet nélkül, a demagóg sunyi szemhunyorításával tette

hozzá: Hanem a mi őt illeti, a kecske se menne vásárra, ha . . .

— Titkárod bolondult utána, s Celesztin kikaczagta! hangzott Komróczyné új ellenvetése, a kinek kelletlenségén meglátszott, hogy e szép családi tárgynál nem képes és nem is akarja férje fenkölt röptü szellemét követni.

— Ah, ah! A titkárnak most nincs semmije, hogy nőtlen, s Celesztinnek akkor nem lesz, ha férjhez megy. Adjuk csak össze őket: semmi, meg semmi, az csak semmi! Nekünk gondoskodnunk kell, hogy Celesztinünk oly jó partiet csináljon, mely kárpótolja azért, a mit elvesz a végrendelet. Ez szent, önzetlen, rokoni kötelességünk! — s itt sourdinet téve nyelvére, szivére nyomta balkezét, s jobb-jával az ég felé emelkedett, — s ez okból is adunk estélyt, ünnepélyt, bált, hol megfordul a legszebb társaság. Ne féltsd őt. S ha nem harap férjbe: Napoleon, elveszed te!

— S a vagyon így is — marad *en famille!* . . . egészíté ki a gondolatot a fiú igen természetes következtetéssel.

Hanem Komróczyné csak asszony volt. Szívével számított s kedélyével okoskodott. Sokalta a dolgot és megmondta:

— Nem mondok ellen, Gáspár. Nem is szokásom. Arról tudni sem akarok, hogy az özvegyet így hozzuk új főköttő alá, — végezd el ezt boldogult bátyád utolsó óhajával, a mely végrendelkezését diktálta. De kérlek, hidd el, kár ilyen távoli, nagy czélokért szüntelen feláldoznunk a benső együttlétet, családot. S mit értünk el eddig? Minő kedvtöltés, hogy örökké nyilt házat tartsunk? Hiszen házunk nem ház: város! hajlékunk nem hajlék: fórum! — mint ő mondaná! (S itt ujjával Napoleon felé szúrt, ki a magyarul visszaadhatlan »Leib-journaljok«, a »Hajthatlan lapok« mögé huzódott.) Ez a négy fal nem szentély, nem otthon, hanem kaszinó, bálterem, színház, muzeum, állatsereglet, börze, — országgyűlés! (Ismét egy dőfés a papirpaizs mögött eltűnt Napoleonnak.) Jó, jó, ne szólj közbe, nem mondtam ellen, édesem. De ez az utolsó, — belefáradtam!

S valóban meglátszott némi fáradtság, vagy talán a felindultság a ház asszonyán, hogy ily váratlan kis jégesővel merte végig paskolni a ház urát. De Komróczy úr, pillanatnyi elképedés után, észre sem akarta venni, hogy e kisebb hatalmaskodást merhették koczkáztatni házi és országos tekintélyén. S annál szárazabban kezdett a viszon-

válaszba, sejtetvén gúnyoros hidegvére, hogy itt az idő s kérlelhetlen célratöréssel fogja programzenéjét elénekelni, ezuttal sourdine nélkül.

— Csakhogy kifáradt! S tetsző helyeslését kivívni, tartsak új prédikációt? Nos, asszonyom: a *nyilvánosság* a siker apja és anyja a *szereplés*. S a család az *összeköttetés* kedvéért van: de magában véve csak kis eszköz; hatalmas gépezetté úgy lesz, ha házkörünkbe vonva, mondhatni otthon érzi itt magát s így családommá lesz az egész világ! Így az egész világ hű vazalként adóz és szolgálja házamat; — igen is, mert már házam valóban »ház«, dynastia, uralkodóház! A családom pedig ország! . . . (Itt Komróczy úr képe elvilágosodott a vízió hatása alatt.) Im az archimédi pont! E pontból emeltyüm a földet fordítja ki! Itt közügy és magánérdek egybetorlik, ez az én kikötőm és háló-központom . . . S vajjon nem fontosabb ügyek dőlnek el olykor egy szalonban, mint egy államtanácsban? A sima parquett pedig nagy egérfogó a mézes-mázos diplomácia szolgálatában! Ámde legfőbb, hogy szerepljünk. Jó szerep nélkül a legjobb művész is kontár. Ha jó szerephez nem juthat: letünik a sülyesztőn örökre. Tehát én tartom a szinpadot, a nyílt házat, hol találkozt ad minden tényező; s nem tényező,

ki itt nincs otthon. Oh, nem hálátlan szerep e küllők tengelyének lennünk! Hogy jól forogjon, — semper aliquid haeret! . . . kenni kell. A ki hozzánk eljár, — kéz kezét mos! — csak készebb megtenni valamit nekünk, mint másnak! Így nemzi a szereplés a befolyást; mindenki nálunk, s mi mindenütt: párt-klubokban, művész-egyesületekben, nő-gyűlésekben és minden mozgalomban, hogy végül benne legyünk a lapokban. Mert a mi a lapokban benne nincs: nincs, nem is történt meg. A mi benne van: van, és hiába nem történt meg: benne van! Tudja az egész világ, esküszik rá, okmány az, s a történelem hivatkozni fog rá, mint mi a krónikákra. S a név nem kopik a forgalom által, akárhogy hányják-vessék; sőt minél inkább közkézen forog, annál fényesebb lesz, mint a pénz, s utoljára készpénznek veszik. Hiszen ismer embert, a ki minden temetésre eljár, mint egy hiéna, — hire a halottakból él, — csakhogy másnap a lapokban láthassa nevét a »jelenvoltak« közt, ámbár a névsorban mindig ő az utolsó. S hát mikor az első bálba vitte Malvint, s kimaradtak a lapból: nem bőszt volt-e asszonyom: »De akkor mért mentünk bálba? Hiszen meg se tudják! S minek járatjuk ezt? — azonnal más lapra fizetünk elő!« Lássá, így keressük a nyilvánosságot,

mert hirnevünknek ez az, a mi tudónknek a szabad levegő. De a híres ember csak az *interviewnál* kezdődik. A kit megszoktak *interviewolni*. Legyen váratlan kormányválság, háború-hír, fölindulás, szőlővész, új üstökös: mindegy nekem s intervieweremnek, mindenhez *egyformán* ért a meginterviewolt, s engem soha sem mellőz interviwerem. Mint régen a köpöly, — emlékszik a »Baumscheidolásra?« — oly közkedvelt ma az *interviewolás*. Házi orvosom, azaz zszurnalisztám ő kegyelme, hetenkint eljön, s magamat jól meginterviewoltatom, — egészségemnek tartozom ezzel. De nincs is ma jobb hangzású név, mint a Komróczy! A népszerűség királya én vagyok! Így ütöttem meg a főnyereményt, a nagy *renommét*. Ez küldetés, ah, ezért kötelességünk áldozatot hozni! . . .

— De hát, kedves férjem, ha nem bírjuk el?

— Hát annál gyorsabban kell iparkodnunk!
— vágta vissza Komróczy úr gúnyos fölénnyel, s hirtelen hozzátette, leeresztve a függönyt a nagy ballon d'essay után:

— Bevégeztem. Remélem, érthető voltam.

— Nagyon! hagyá helyben az úrnő, kétes hangsúlyozással, hogy az utolsó szó övé legyen. De

Komróczy úr még nagy előadása hatásától felhevülve, megfordult s kezével bucsut legyintve, a szó jelentőségét nem nejére vagy fiára, hanem magára vonatkoztatván, erélyesen mondá:

— Dologra hát!

S ezzel oly királyi nyugalommal, lábai mozgatásában sugárzó hatalmi érzettel lépett irószobájába, mint az oroszlan a barlangjába.

III.

És Komróczy urat csak munkaszobájában vehetjük le hiven, kezében tollal és a »Hajthatlan lapok«-kal, mint Garibaldit a Garibaldi-inggal és Petőfit ládán ülve a makra-pipával.

E nagy férfiú kis ember volt. Egy óriás testtörzs egy törpe alsótesten. Kolosszális, ha ült, alacsony, ha állt.

Ez okból ha föl akart tűnni, leült. Hogy a nagyság hiányát fedezze: nagy szakállt eresztett, mely mellét verte s melynek fényes feketeségéről gondoskodott. Így aztán sasorrával, éles szemeivel s magas homlokával imponáló jelenség volt, modellek mintaképe egy tribunhoz vagy prófétához. Külseje mindig választékos és méltóságosan komoly.

Súlyosbításul pedig minden vonását, mozdulatát és tettét szigor vette körül, mint a légkör a földet.

Szobájába lépve nem ült asztalához, — ott már Sivárszky várta fölállva s nyájas alázattal meghajtvá fejét, — hanem szivarra gyújtott és szólt:

— Titkár úr.

— Méltóztatik?

— Édes Sivárszky. Ön túlfigyelmével tüntette ki eddig sógornőmet, Celesztin ő nagyságát.

— Oh, csak legalázatosabb tisztelettel.

— Legyen szives jövőre méltóbb oltárt keresni lángjának.

— Oh, parancsa szerint! felelt engedelmesen az alázatos férfiú, és mintha »félre« ezt morogta volna:

— Sajátságos! . . .

— És most a cikkhez. Gyorsirjon! végzé parancsát Komróczy úr.

Sivárszky úr nekidült az irásnak, ő maga pedig végigdőlt a pamlagon és a nagy fekete szakalon úgy kóválygott a füst, mint az őszi köd a fenyőerdőn.

Az édes Sivárszky szép ember volt, termete is szép, ruhája is szép, nagy választékú szőke haja is szép volt, modora is szép volt, mindene szép volt,

szépen tudott ülni az íróasztalnál, ah! de azt mondják, legszebben tudott udvarolni. Ő és a kecs össze voltak nőve, mint a macska és a szőre. E mellett tökéletes szolgálatkészség, megszegyenítő alázat és örök mosolygás, mely még édesebbé tette. Szóval, tökéletes hivatali gentleman, kiegészítő alkatrésze Komróczy úrnak.

— Megálljon, hogy is végeztem? kezdé Komróczy úr a füstfelhőből diktálva, mint a hang a csipkebokorból.

(Komróczy úr kezdetben maga vetette papirra cikkeit. Egyszer ekként írta fölé a czímet: »*Hová jutott a nemzet?*« Így is vitte be a »Hajthatlan lapok«-nak. A szerkesztőségben kétségbe voltak esve, mert a csinos kis dupla-sajtóhibát nem merték se önkényt kijavítani, se figyelmeztetni rá, mindenkép megneheztelhetett érte Komróczy úr, a rettenetes. Egy bátor munkatárs azonban exponálta magát, már a lap érdekében is, és éjjel a nyomdában megjelent szerző elé tevén a gépből kivett példányt, alázatos mosolylyal mutatá meg: »Bocsánat, nagyságos uram, de egy kis sajtóhiba történt. Méltóztassék megnézni. A czímet így szedték ki: »*Hová jutott a nemzet?*« — »jutott«-at két *té*-vel és »nemzet«-et csak egy *té*-vel!...« »Ugy is jó

lesz!» — felelte Komróczy úr, váratlan engedékenységgel, s másnap titkárt csinált magának az ildomos orthografia-javitóból, — Sivárszkyból. Azóta Sivárszky írja Komróczy urat.)

— Hogy is végeztem? ismétlé Komróczy úr. Helyes. »Ámde a parlamenti képviselő a jelen kormány zsarnoki keze közt sokkal gyöngébb...« Gyöngébb, — ez a »Hajthatlan lapok«-nak nem elég erős! Irja: »sokkal tehetetlenebb, és . . és . .«

— És »meghunyászkodóbb!« Ez hatalmas lesz! — merészelt segítségére jönni a titkár.

— Köszönet, nem kérdeztem. Irja: »sokkal tehetetlenebb és megvesztegetettebb«, — huzza alá! — »hogysem attól az elvek elposványosodása közt a közvélemény sürgette üdvös reformok volnának várhatók. Igen, ez elposványosodás közepett, hogy Bismarckkal szóljunk, széles látkörű államférfi (itt mellére bökködött), kénytelen a politikai korrupció okát ott fenn« — huzza alá vastagon! — (Sivárszky aláhuzgálta a gyorsiratot); »ott fenn keresni, bölcsen tudván, miszerint *a capite foetet piscis!*« . . No, ez a »piscis« kissé erős . .

— Óh, sajátszerű! ez a hal? a piscis? — mosolygá Sivárszky, mintha rózsát szagolna, igazán sajátszerű felvidékies kiejtésével, mely

a halat »hállá« nyújtja. Ez a jó illatú a közön-ségnek!

— Igaz, csak jól meg kell paprikázni, szájok ize szerint, s beveszik. Hát »fiat piscis!« — enyelgett Komróczy úr, — de nem felejtendő, hogy én ezt *felfelé* is írom, s ott hadd lássák az irány választékosságából, hogy mi ugyan hajthatlanok, de udvar- és kormányképes ellenzék vagyunk! De mit is állok én magával szóba? Irja: »*fejétől*« . . . potyogtasson néhány pontot egymás után, így . . . (ezt szivarjával jelzé); »*kozmásodik a hal!*« . . . Tanuljon, barátom, ez a tapintat! Most erő és kellem párosul a kifejezésben! Irjon: »Mi volt itt első teendő? A visszavonult szemérmes Cincinnatusokat, kik nem tartják azt, hogy szabad a vásár, erővel is kormányra állítani tulkaik mellől. De ők, a hatalmi tényezők, ezt az ország kárára elmulasztják, a miért el is itélik a hatalom bitorlóit«, — megálljon, mondjuk csak: »*birtoklóit*«, a legelőkelőbb állambölcsek, egy Todd, egy Stuart Mill (egy könyv után nyúlt az asztalra s abból böngészett), egy Tocqueville, egy Macaulay, egy Bluntschli, s hogy csak egy tekintélyt idézzünk . . .« Kit is idéztem az utolsó cikkben?

— Kit is? Montesquieut, Voltairét és nagyságodat.

— Jó. Tehát most — folytatá a könyvben lapozva — a mint Bluntschli mond a nép jogait eljátszó kormányzatunkról.

— Pardon, nagysád. Sajátszerű, de ő azt az angol souverain rendszerről mondja!

— Kérdeztem? Hallgasson és írjon: »Súlyos pallosként hullanak Bluntschli vádjai az ily népjogkijátszók s a politikai karakterek elmellőzői fejére. Miben reméljen hát a nemzet? *Elvszilárdság, önzetlenség, hajthatlanság!*« — huzza alá mind a hármat! — Ez legyen szent jelszavunk a küszöbön álló választási campagne-on. *Elvszilárdság, önzetlenség, hajthatlanság!* E programm győzni fog és a nemzetet megmenti. És mely párt az, melynek jelszava ez? — Pártunk, mely a legszabadabb párt, mert kívül áll minden párton, kívül még a pártonkívüli párton is, szóval a *pártatlan párt!*« . . . Cicerói retorika, mi?

— Sajátsz . . . hatalmas! bókolt a titkár. Ez a szám végeladást fog csinálni!

Komróczy úr jupiteri felhőket fújt s a villámokat tovább szórta belőle.

— És most pro coronide ezt: »Az aratásba

bele ütött a rozsda. Ha a kormány a mi politikánkat követi vala, ez meg nem történhetik.« (Most exaltálva kezdett szavalni, mint a hős színész a felvonás végén.) »Nemzet, ébredj föl, midőn a pártatlan párt rázogató! Téged a nemzeti apathia lethargiájába sülyesztettek a demoralizáció morphiúmával injiciálva államorvosaid; de a hatalom uborkafája ellenében a jóremény foka felé evező pártunk rekonstrukzionális erővel dörgi a problematikus amphibiumokat protegáló rendszer korifeusainak fülébe: *Non plus ultra! . . . Komróczy Gáspár.*«
— No, ezt tudom megértik, mi? — végzé önmagát is felrázva cikkével a kerevetről.

— *Non plus ultra!* ismétlé a hizelgő visszhang alázattal Komróczy úr pedig fel-alá járt, fujva a füstöt, és tünődve:

— A kormány megrémítve, s a Komróczy név a jövő többségének zászlaja . . . Ma nép barátja, holnap pártvezér, holnapután miniszt . . .

— Majd holnapután, kis kedden! . . . morgá az édes Sivárszky. S a hang megütötte Komróczy úr fülét.

— Mit motyog, titkár barátom?

— Ah, pardon! — hogy akkor majd alázatos magántitkárát is elő méltóztat léptetni excellenciád államtitkárává . . .

— Excellenciád, — ah! Nem, el van ütve! Mily bizalmassággal mer mindig szavamba fecsegni, alantas férfiú? Olvassa föl az egészszet. Tanul belőle.

Ezzel visszadólt a pamlagra, hogy nyugodtan gyönyörködjék művében.

Sivárszky pedig más összehajtott papirost huzott elő oldalzsebéből, egy oldal-kacszintást vetett a babérain heverőre és kezdé gyorsan olvasni.

— Aláírva: Komróczy Gáspár.

»Nagyméltóságú Miniszter Ur!

Kegyelmes Uram és Barátom! — ha megengedni méltóztatol.

A tiszteletteljes barátság mellett indokolt bizalommal is fordulok hozzád, hogy . . .«

— Sivárszky úr, megőrült? Az én cikkemet olvassa? — pattant fel Komróczy úr tarantella-csipest érezve.

— Oh, igen uram, ez nagysád czikke. Hiszen alá is van írva. Nem is alantas rabszolgájának diktálva, hanem saját kéziratában.

— Nem igaz. Hamisítvány!

— Sajátságos! Legott ráismer a folytatásból, felelt legédesebb hangján Sivárszky, s tovább olvasta, de egész felületesen, hadarva: »A tisztelet-

teljes barátság mellett, — s a többi, — mint a ki személyes rokonszenvemnek — hiszen együtt isko-láltunk, — azon áldozatot hoztam, hogy melletted, Kegyelmes Barátom, a buzási kerületben kéz alatt elszántan közreműködtem, — méltóztassál ez elvi áldozatért is eszközölni, hogy a tar-zádorvári főispáni széket, mely most üres, elnyerhessem, hisz meggyőződéseim mindig azok, a miket Excellenciád akar megvalósítani, s támogatásul szolgálánd lapom is, ismét áldozatommal bár. Mig személyesen is hódolhatok, légy kegyes legmagasabb tudomásul venni jelen, egészen bizalmas baráti kérelmett«, — saját-szerű! az a »kérelmett« megint két *té*-vel van írva! — »kinek kifejtendő főispáni erélyében, azt hiszem, megbizhatol, hűséggel hódoló barátod és alázatos szolgád — kis-komróczyi stb. Komróczy Gáspár.«

Komróczy úr szakálláról fekete gyöngyök verítékeztek alá. Egészen összement. Bénultan, kimerülten kérdezé:

— Hol vette?

— Ah? Sajátságos! Magunk is voltunk fogalmazók, véletlenül épp ott . . .

Komróczy úr még egyszer összeszedte magát:

— Vakmerő! S ön eltüntette . . . .

— Kérem! Papirkosárba vándorolt, — csak onnan . . .

— Elkaparította! Ezért hagyatták ott hivatalát!

— Én azért köszöntem le, mert meggyőződésemet nem akartam feláldozni. Most itt vagyunk mindketten, szolgálatjára,

— Nem adja vissza?

— Oh, nem!

— Parancsolom!

— Hát parancsoljon!

— De édes barátom, a leveletem kérem!

— Levelét? Hiszen hamisítvány!

— Megcsipett a czudar! — tört ki rekedten Komróczy úr. Adja ide! Hé, szolgák!

Neki rohant Sivárszkynak, ki ellenállt. De aztán megragadta nyakánál fogva, és tönkretette szép nyakkendőjét, s ezzel lefegyverezte a titkárt, kit utolsó erőfeszítéssel a pamlagra is gyűrt.

— Hát erővel? — szólt még most is mosolyogva Sivárszky. Tessék!

Elengedte az iratot. Komróczy úr diadallal ragadta el.

— Hah! Itt van! Itt van!

Belenézett, s másodszeri megsemmisüléssel nyögé, összetépvé a papírt:

— Nem az én kézírásom . . .

— Nem ám, nyugtatá meg Sivárszky, nyakendője csokrát igazgatva, Otthon van az eredeti! . . .

IV.

Szerepet cseréltek. A titkár parancsolt, az úr engedelmeskedett. Sivárszky lett az úr, Komróczy úr a szolga.

— Uram, — esengett Komróczy úr, — csak nem hozza nyilvánosságra?

— Mit! felelt Sivárszky kegyteljesen csupamosolylyal, kiszolgáltatni az ellenségnek az engesztelhetetlen népvezért e jelszóval: »Elvszilárdság, vagy halál!« Nevetséges! De tudja mit? Én is elnyomott nép vagyok, s titkári javadalmam nem elég népfenségem kifejtésére. Nagyságos néptribun, oh kétszerzd meg fizetésemet! Jó lesz?

Komróczy úr már e hallatlan kihívás gúnyjának sem érezte fulánkját. Csak eltompultan nyöszörgé:

— Jó . . . csak adja ide az eredetit!

— De minek? Sajátszerű! Lehet-e biztosabb helyen, mint a titkárnál? Jó záros fiókban. Ne féljen, hogy terheljem mérlegét, — kezdé emelkedett hangnemből, — nem! Mert ön szives lesz pártjánál fölhasználni befolyását, hogy egy kis biztos kezülettel megkináljanak. Ez közös érdekünk, közügy. Remélhetek?

— Hisz tudja, hogy magamnak sincs. Künn maradtam . . .

— Gyerekség! Népszerűséget kell csinálni idejekorán.

— Csinálok is, de fölfelé! mormogá Komróczy úr magában, a »népszerűség« szóra eszmélvén először.

— Haboznánk? enyelgett Sivárszky.

— Oh, világért se, kérem!

— Tehát az értelemben kegyeskedik eljárni?

— Szolgálatára.

— Kedves. Meg vagyok elégedve. Kérek egy kis tüzet.

— Oh, kérem! — sietett szolgálni Komróczy úr, hozzá gondolván: »Hogy az ördögök fütsenek alád!« S visszanyervén ruganyosságát, gunyos túlváriassággal kérdé, míg a tüzet tartotta: Szolgálhatok talán szivarral is?

— Megható méltánylás. De azt hiszi, nem vagyok szerény? A cikket legyen kegyes aláírni, hogy mehessen.

— Mást nem? Bizhatom barátságában?

— Elvtársában, titkárában, leendő képviselő-társában? Mint fiában! Igen, fia! Óh, mi sajátságos e szó, s hogy megindít! — s itt úgy elérzékenyült a hű Sivárszky, hogy meg akarta csókolni Komróczy urat, de legott visszasülyedt alárendeltsége tudatába, szemérmesen sohajtván: Óh nem, nem, az nem szabad!

Maga Komróczy ur is igyekezett elhárítani e meleg rokonszeny-kitörést:

— Nagyon hizelgő. Méltóztasson, — tevé hozzá, alaknyarítva s így adoptálva a gyorsírott cikket, mialatt Sivárszky csöngetett s az inas belépett.

— Igy, — szólt Sivárszky az inashoz, s az iratot boritékba téve, megzimezve átadta neki:

A »Hajthatlan lapok«-hoz. Sürgős!

Az inas elment, és Sivárszky az asztalra ült, onnan lóbázta a lábát, s megveregette Komróczy ur vállát.

— S most szóljunk mint barátok. Hisz rokonszenyem oly sajátságos az ön tisztelt családja iránt. Ah, Malvin kisasszony! Ah, mily boldogság

ily égi lény atyjának lenni . . . . vagy csak férjének is! . . .

Komróczy ur elképedt.

— Ah! Tetszik önnek?

— Tetszik? Nevetség. Ez a szó semmi.

— Nagyon hizelgő, jövőbelijének is nagyon hizelgő . . . Tehát adja át levelemet, barátom.

— A Viktor? — vette föl a maga tárgyát Sivárszky. Egy Cunctator Fabius. Hamletizál: »Venni vagy nem venni.« Én? . . . Ah, ha jól sejtem, miért rendelte imént, hogy keressek méltóbb tárgyat, mint Celesztin! . . . Szót fogadok. De hiába volna szive megtiltani, hogy Malvin kisasszonyt ne imádjam!

— A levél . . .

— Pszt! Szót se róla! Szent titok! Becsületesre van bizva őrzése. Boldog papa, meglássa, mennyire fogom én vinni önt!

V.

— Még munkaközt? — kérdé Komróczy né már türelmetlenül lépve be, s vele Celesztin és Malvin, teljes estély-öltözékben.

— Mint Róma hölgyei Coriolan előtt! — tette a szépet Sivárszky ur, mert a nem tudjuk quo

jure Coriolán az agynyomástól még nem tudta, mint fogadja a nőket.

— Pih! a titkár füstjétől nem lát az ember! — felelt a bókra Komróczyné. Nézze meg az ...

— Kedves Judith, nem ő, én! — vette magára Komróczy ur.

— Te? Hisz még most is keze közt a szivar.

— Én kértem, legyen szives rágyújtani én helyettem, mert én nem érkezem! — magyarázta ki az önkéntes bünbak.

— Gáspár, ez nem növeli tekintélyed, légy bármily demokrata ur!

— Bocsánat! — fuvallá a titkár Malvin felé, eltüntetve a szivarsutakat. Ha ily angyal kívánja, a pokol kürtője is megszűnik füstölni.

— Mit sem kívánunk! — felelt Malvin s még hátrább vonult Celesztinhez.

A mama pedig kurtán végzé:

— Csak végezze dolgát.

Az epizódból már elég volt, s Malvin, hogy felvidítsa atyja lehangoltságát, eléje állt s a legüdébb kaczérsággal mutatta be magát:

— Papa, szép leszek?

— Angyal! szépen mondja Sivárszky ur: angyal!

— Angyal, angyal! — ismétlé Sivárszky.

— Nincs itt elbujva? kérdé Malvin, meghajolva s úgy kukucskálva asztal alá, butorok közé.

— Ki? kérdé Komróczy ur a legszórakozottabban.

— Ki? ismétlé Sivárszky szerénykedve, toladó bizalmassággal.

— Ó! felelé Malvin nyomatékkal Komróczy urnak.

— Ó? kérdé Komróczy ur bamba mosolylyal

— Én? ismétlé Sivárszky tréfás hangsulylyal enyhítve szemtelenségét.

— Ki-i-i? dörgé a mama a titkár orra alá.

— Viktor! magyarázá meg Malvin Komróczy urnak.

— Gondolta: minek siessen, ha úgy is várják!

— gonoszkodott Sivárszky, mire Malvin bosszusan, mégis alig őrizhetve meg komolyságát, csak egy »Uram«-mal felelt s aztán önkénytelen mondá:

— Ah, s várni oly nehéz!

Celesztint mindez alig látszott érinteni. Mintha aludnék, talán álmok nélkül. Csak most rázta föl magát, most is csak ötletszerűleg szólt, nem is gondolva oda:

— Idődet nem használhatnád jobban, mint ha addig megírod a munkát a Bazár-lapoknak.

— Az igaz! szólt gépiesen Komróczy ur.

— Tudok is én szellemesen csevegni! duzzogott Malvin.

— Gondold, hogy Viktorral vagy, biztatá Celesztin egész bensőséggel. Vele társalogsz, vele foglalkozol, s a mit neki mondanál el: ird meg. Az bizonynyal szép lesz.

— De nem költemény, nénikém.

— Annál szebb, mert való.

— Ah, de Viktornak se nagy örömet okoz csodálni működésem!

— El leszünk *mi* ragadtatva! vágott közbe már megint Sivárszky. De köztünk, fájdalom, unja magát!

Komróczyné már rég elszörnyedt rajta s meg nem foghatta, hogy a titkár fölnyitotta a szemét.

— »Köztünk«? Sivárszky ur, mi önnek nem vagyunk »köztünk«, se ön nem »köztünk« nekünk!

— Kedves neheztelés, Komróczy ur! — appellált Sivárszky a kellő fórumhoz, mely is, tudva szerepét, csititni kezdé az urnót.

— De édesem, hisz én a kaszt-különbségek, kínai falak ledöntéséért harczolok! Nem, Sivársz-

kym, az ön jeles társaságában unná magát leányom? — s odasugta leányának: Légy kedélyesebb, mondd, hogy nem unod!

Malvin atyjára nézett. E szavak és az arc meghökkenték. Még atyja nem bánt ily kitüntetőleg ez urral, a kit a háznál senki nem szenvedhetett.

— Atyám kívánja? rebegé s tétovázva folytatá, de földerülve: Unnám? Hiszen Viktor itt lesz. Tánczolunk is.

— Ah! — sohajtá Sivárszky. — S szabad az első négyest kérnem?

— Helyes, fiatalság mulasson! — rohant segítségére Komróczy ur.

— Már az első négyes Viktoré! — szabadkozik a nők megütkezése mellett Malvin.

— A második hát!

— A *deklarációs*?! — förmedt el Komróczyné. Titkár, ha tánczos kedvében van, járjon el egy szép magyar szélót. Valaha ugy is híres tánczmester volt. Ne nézze meg az . . .

— Ember! — vágott közbe a legkihívóbb gunynyal a titkár.

— Arczátlan ember! — tört ki Komróczyné.

— Nagyon kedves! Uram, — fordult Si-

várszky kellemteljesen Komróczy urhoz — ő nagysága enyelegni kegyeskedik . . .

— Ej, asszonyom, — fordult nejéhez szigorral Komróczy ur, — legyünk hálásak titkár ur buzgalmaért. Mint a népjogok védője is kívánom, hogy — fiunk gyanánt bánjanak vele!

— Fiunk?

— Leányom, — folytatá Komróczy ur másik irányban is, — fenkölt szellemedhez fordulok, mert te felfogod atyád magasztos elveit. Hiszen az egész második négyes tréfa. Egy táncz. és vége. Nem röviditsz meg vele senkit, ha tán Sivárszky urhoz előzékeny vagy, mint — mint egy rokonhoz, egy családtaghoz, unokabátyádhoz . . .

— Családtag! — ragadta meg az ígét Komróczyné, ingerültségében távozni készülve. Gáspár, — sugá elfojtott hangon — nem tudom, hol termett e dísz-családtagunk, de ha így sziveden fekszik, tánczolj te vele!

Az ajtóban pedig már így gondolkodott.

— Meglátom, tánczol-e vele? mert akkor lesz táncz!

Majd hirtelen visszafordult.

— Majd elfeledtem. *Varjuváryné* irt. Pár nap mulva itt lesz a bazárra.

E rövid hirt Komróczy ur, bár nem volt különösebben lelkesítő, mint »lucidum intervallumot« üdvözölte neje haragrohama közt.

— Nagyon emelni fogja ünnepélyünk diszét!
— mondá kesernyésen.

Hanem Sivárszky forró szivébe hideg zuhanyként hullott ez a név. Lélekezete és szeme fennakadt. Alig bírta elgondolni:

— Hah! elhagyott Ariadném . . . Szépen vagyunk, ha nyakamba ugrik . . .

— Hiszen kedves rokon ő is, — végzé Komróczyné. Persze már idősecske, de tehet ő róla? Nézze meg az ember!

A háziasszony kiment, még egy szuró pillantást vetve a két jó barát felé. Ezek mindketten furesán érezték magukat. A titkár még az első meglepetés zavarában volt s nagyon kikivánkozott. Össze kellett magát szednie. Össze is szedte.

— Pokolba hogy éppen most kerül elő! Eh, előre gőzerővel! . . . Pártfogását köszönöm, — szólt pártfogói hangon Komróczy urhoz. Én magas érdekeiben hasonló buzgalommal fáradozom. Viszontlátásra, a négyesre! — fordult a hölgyek felé teljes gráciával.

— Meglesz, — felelt helyettök Komróczy ur

homlokát törülgetve. S még egy kísérletet tőn, a kétségbeesés makacsságával, a titkár fülébe sugva, míg az ajtóig kísérte:

— Adja ide hát a levelet . . .

— El van temetve már. Titkára titka!

S a titkár nyájasan visszapillantva, kecsesen kifordult.

VI.

— Kiállhatatlan ember! — fakadt ki Malvin. S miatta felboszantsam Viktort? Nem.

— Mondd Viktornak, tévedésből tánczolsz vele, — véletlen . . .

— Ah! S kedves Celesztin, te mit mondasz?

— Mit? — visszhangzá Celesztin szokott elmerültségéből fölrezenve. Szeret Viktor?

— Kedves Celesztin, úgy hiszem . . .

— Ugy még jobban fog szeretni, ha ezt más-sal tánczolod.

— Látod! kiáltá hálásan Komróczy ur.

Malvin csak elbámult.

— Nos, mert a következőt megint ő vele tánczolod.

Ezt már kezdte érteni Malvin, Komróczy ur pedig brávózott az ötletre.

— Atyám még parancsol velem? kérde Malvin távozni készülve.

— Nem, — igen; — igaz. Eh, tánczolj e barázdabillegetővel. No jer, csókolj meg, ez legyen jutalmad. Ne vedd komolyan, a mi csak tréfaság. Ugy-e, Celesztin?

Celestin nem figyelt oda, Malvin magában sóhajtott: Ah, látom én, hogy többnek kell annak lennie!

— Igérd meg tehát.

— Légy nyugodt, atyám.

— Milyet sóhajtottál! . . De mit tegyek! (sóhajta Komróczy ur is magában). Látod, milyen jó kedvű vagyok én is. Légy vig. Tánczolsz vele, hiszen ez mulatság. Tánczold vele az első, második négyest, valamennyit, ha kívánja, mig ki nem ugrálnak csontjai helyükből. Egész éjjel vele tánczolsz, ugy-e bár? A kedvemért, a négyest, a keringőt, csárdást, mazurkát, dreischrittet, cotillont — ah, a cotillon! — hopszpolkát, egy, kettő hopsz! — egy, kettő, hopsz! Pompásan mulatunk! Tánczold agyon! Egy, kettő, hopsz!

És Komróczy ur kitánczolt, levegőre. Malvin megijedt s megzavarodott. Atyja, ez a nagy ember

nem pongyolában, hanem csörgősipkában mutatta be magát. Minő tréfa ez!

— Erőltetett jó kedve még leverőbb. Ah, mit tegyek, ha atyám kívánja?

Celesztin is jól látta mindezt, de most nem törődött vele. A leány kérdésére felelt, szép, naiv szemeibe nézve szép, okos szemeivel:

— Szivecském, szeress te kevésbbé, mint téged szeretnek. Hogy jobban szeressenek. És ne féld megtagadni az imádótól a mit kér, ha meghal is. Ugy sem hal meg, te fogsz meghalni! . . . Ah, bocss meg, hisz csak egy kis tánczról van szó . . . De mit! hogy csak Viktor karján lejts exclusive: ily önzéshez legörültebb szerelemnek sincs joga.

— Celesztin, s te megtagadnád-e annak kérését, a kit szeretsz?

Celesztin megrezzent. Az álmatag szemek egyszerre lehunytak, a hosszú sötét pillák ernyője lezárult a hóarczok felett. S mikor ismét fölvetette, titkos láz tüzelt a fölébredt szemekből.

— Megtagadni? . . . Én? . . . S miért kérheted azt tőlem? . . . Talán nem, nem tagadnám meg. De ehhez az kellene, hogy szeressek. Haha! És szerethetek-e én? — de ezt te tudhatod, bár tudnod se kellene, gyermek! . . . Nem is szerettem soha, soha!

Keble az indulattól lázadozott. Malvin csak kerekre nyitotta szemeit, s nézett Celesztinre. A közben megfogta kezét, a pamlaghoz vonta, leült s maga mellé ültetve őt is, keblére hajolt.

— Celesztinem, s engem se szeretsz?

— Oh, oh! Téged? Te édes, édes gyermek
S mint gyermekét az anya, ugy csókolta össze.

— Nos, ha szeretsz, nem tagadod meg kéresemet. Te szenvedsz, mint én, de te boldogtalanabb vagy . . .

— Oh, nem, nem!

— Oh, igen, igen! De boldognak kell lenned, oly boldognak, a mily jó vagy, oly szeretettnek, a mily szép vagy. Mondd, mondd meg, miért maradtál ily meghalva a világnak, miért gyülölsz a világot, nem szereted magadat sem, miért szenvedsz titkon szüntelen! Mondd, mi történt veled?

— Semmi! kiáltott Celesztin, oly hirtelen, mint egy bűnös, a ki tagad. De a másik pillanatban már oly benső megadással, mint egy méltatlanul szenvedő, a ki lemond arról, hogy bosszút álljanak érte, ismétlé halk sóhajjal: Semmi! . . .

Aztán helyreállt az egyensúly a határtalan hullámozású női lélekben, s növekvő hévvel bár, mégis keservtől edzett erővel, kezébe véve Malvin kezét,

beszélt hozzá komolyan, nyugodtan, mint barátnőjéhez a barátnő:

— Malvinom, nem rólam van szó. Nem miattam, szerelmesed miatt aggódom. Önzetlenül szeret, azt hiszed? Férjed lesz? Hasonló, mint nekem is volt, ki csak önmagát imádta, — és mind így tesz! — ámitás minden ígérete; a pazar fény és jólét, a mivel elhalmozott a rövid időn, míg élt, csak a rabnőnek dobott bér, hogy szolgáljam irigy birvágyát és hiu tetszelgését, nem szerelmét, s fényelegjen velem is, mint egyéb kincseivel, ki lehettem ápolónője, de nem neje! Oh, míg élt, gyémántokban fűrösztött, meg nem bántott, nem volt gyöngédtelen soha, és arczul ütött holtan végrendelkezésével. Megfosztá szivemet azon szabadságától, hogy érezhessen, doboghasson emberileg, — ha rabszolgatartója már nincs is meg, — hogy szenvedhessen vagy üdvözülhessen egy eltöltő érzés által, mint más nő. A holt lezárta maga mellé koporsójába szivemet élve. Nem ámitás volt-e ugy egész hitvesi ragaszkodása éltében, nem nyomoru képmutatás? . . . De nem részletezem; te talán nem tudtad, — annál jobb lelked összhangjára, de jól tudja volt férjem öcsce, atyád! Ah, és én is tudom, mit jelent, mikor ide hívtak, de te, te ne keresd. Jó. Én eltemettem ma-

gamat, gyászban remetéskedtem, férjem gyászoltam! Nem igaz, saját megölt szívemet. S talán volt idő, hogy én szerethettem volna büszkén, boldogan: de a halott kéz visszatartott tiz év előtt, s most már késő. Mert ha szerettem volna is egy férfit, halálosan: nem lehettem volna övé ama kérlelhetlen rideg árny miatt, mely gunyos kaczajjal kísért árnyékom gyanánt . . . És ez ok miatt is meg kellett tanulnom azt, hogy ne higgyek férfinak, ne higgyek a szerelemnek, a vizontszerelemnek meg épen ne, — nincs sem ez, sem az, sem amaz! Csak csalás vagy öncsalás, egy percz mámore, annál keserőbb kijózanodással; és ha szívét, becsületét ajánlja föl a szerető: ne hidd, csak a tiedet akarja ellopni. Nem hiszed? kísértsd meg szerelmeseddel, ki még ifju és romlatlan, meg fogod látni. Csak komolyan ne, — szivedre ne vedd, Malvin! Jaj a nőnek, a ki nem könnyelmű!

A leány megigézve figyelt, mégis alig érté meg az asszonyt. A kedélynek is meg van az a bimbókora, midőn még nem kell védeni: természettől zárkózott az minden idegen behatás előtt, s a szenvedély még képtelen átjárni. Celesztin lényének pedig minden paránya izzani látszott az átczikázó harag és bosszutól. S annál hóditóbb volt, minél félelmesebb.

De bár megragadta Malvin kezét: ez a selyem kezecske rossz villamvezető volt.

Celesztin fölvetette fejét, s már derültebb bölcsellemmel folytatá, melyre a nőt a szenvedések iskolája tanítja, míg szép, fiatal és imádásra számíthat.

— Kedves szépem, én megokosodtam, mert sokat elmélkedtem . . . Volt időm rá, de most már itt vagyok a társas élet zajgásában. Ejh, elvégre *élni* akarok, ehhez csak van jogom! És ragyogni! Ehhez van képességem. Csak szeretni nem! Miért maradtam volna férjem özvegye? Be kellett állni a fordulatnak, — nő vagyok! S a milyen a nő, olyan a férfi. A változatosság és változékonyság végzetünk. Tégy te is, a mint akarsz, csak ha már szeretsz, ne szeress nagyon . . .

— De az lehetetlen! az lehetetlen! — védekezett a leányka.

— Oh, fájdalom — lehetséges! Csupán akarat kell hozzá. Ne a tüzet keressük, hanem a fényt. S melegedhetünk, de meg ne égjünk. Lásd, édesem, itt a nyilvános alkalom, az ünnepély neked is, hogy ünnepeltesd magad. És ne aggaszszon, hogy szereplésed, no és az a gyermekes táncz! — nem fog Viktornak — bocsánat! — Szerémynek tetszeni;

sőt még jobban meghódítod ezzel. Mert, ismétlem, a hódítás titka az, hogy meg ne hódoljunk soha!

— Ez nagyon is egyszerű igazság lehet, — felelt okoskodva Malvin, s aztán ő tett egy veszélyes kérdést, minőt gyermekek szoktak egész meggondolatlan ártatlansággal:

— De, kedves Celesztin, te mért hódoltál mégis öreg férjednek, kit nem is szerettél? Mert gazdag volt? S aztán sem hagytad el nevét, bár hódolni nem tudsz? És oka az lehetne? Érdek miatt s nem érzelemből? Oh, hát lehetséges ez? Nem rágalom ez? Oh, nem képzelhetem!

Celestin mint a nyíllal átütött szarvas ugrott fel. Düh és szenvedés vésztüzei gyultak ki kergetőzve arczán. De öntudatos művésznő volt: nyomban mérsékelte magát, Malvinnak megrettenni sem maradt ideje.

— Haha! kaczagott Celesztin, meghazudtolva csodás szemeit, melyeket könny futott el. Csak rágalom! Légy nyugodt, édesem! *El fogom hagyni azt a nevet!*

Malvin is fölkel, zavart volt; nem tudta, bocsánatot kérjen-e? Saját helyzete is lesújtá. De Celesztin a légnél könnyebb hangon kérdé, hogy másra terelje a szót:

— Nos, beszéljünk fontosabb ügyünkről, kis George Sand-om. Készül a bazárlap, az ünnepi szám?

Malvin folyvást zavartan, idegességgel felelt.

— Ah, nem megy az a szellemesség! »Nagyon küzd a forma a tartalommal«, mint Szegfűszeghy mondta.

— Más küzdelmet veszek észre én! — gondolá Celesztin. Mi készül itt? Felbontják a viszonyt? S oka a titkár? Vagy Szerémy Viktor! — egészíté ki föl villanó örömmel. Ha ugy volna! Ah, ez is csak férfi, tehát csapodár, — mint a nő. De én el akarom dobni a nevet, melyet most viselek s mely miatt becsmérelnék éppen azok, a kik szintén ezt viselik . . . Hátha *e nevet* tenném magamévá?

Szemeit ismét lehunyta, mint a ki befelé fordítja tekintetét, s úgy ment mint egy alvajáró. Egy érintés rezzenté föl. Malvin ölelte át félve, bocsánatkérésül. Celesztin szive szinte megindult.

— Ej, virágom, mályvácskám, — szólt enyelegve, csókolgatva, — légy vidám, mint az est csilága. Ragyognod kell a társaság fölött.

Malvin összecsókolta arczát, össze — szerelmes leányok szokásaként — kezét:

— Köszönöm! Milyen jó vagy, kis nénikém!

— Hozzád mindig jó! — felelt Celesztin, de már jéghidegséggel. »Nénike«. Ez a szó démonná tette a bájoló asszonyt.

— Nénike? mondá magában, míg az irószobából kiléptek. Tehát naptárom e leány, hogy mindig időmre emlékeztet? Tükröm mást mutat — és Viktor is, ha szemébe nézek!

Az asszony, ki előbb anyja, barátnője volt a leánynak, most ez egy szó miatt az ő egyedül veszélyes ellensége lett. — vetélytársnője.

VII.

Malvin egyedül maradt. Celesztin keserű tanítása oly leverőleg hatott rá, mint egy Budhista-katé az európai emberre. Hozzá még az apa különös kívánata és szinte száналmasan ideges vidámsága.

— Ah, — sóhajtá, mily szívszorongva nézek Viktor elé!

— Im, Romeo és Julia! — jelenté e perczben Napoleon, — Szerémyt vezetve be karján.

— Viktor! kiáltá Julia örömmel s eléjük rohant.

— Malvin! viszonzá Romeo, szintén örömmel, a mit azonban legott le is küzdött, s előhaladásában hirtelen megállt.

Kabátjába egy sötét pensée volt tűzve, szerényen lappangva a fekete alapon s belé olvadva. Egy közös »gondolat« kedves virágaikból, Viktor bokrétájából. S ő nyílt tekintetü, emelt homloku ifjú volt, magatartásában azon komolysággal, mely a nősülő fiatalok sajátja s oly jól áll virulásukhoz.

Viktor elvégezte az egyetemet, a huszároknál hadnagyi csillagot kapott, a mi földes urfiaink szokásaként, kikből aztán nem lesz se jogász, se katona, hanem megházasodva, szépen hazamennek gazdának. Még jó, a kinek van miben gazdálkodni, mint Viktornak. De gentrynknek bizonyos családi sentimentalismusa teng túl e szenvedélyes visszavágyásban az ősi fészekbe. Ez a legszükebb hazaszeretet szinte betegség. Mikor a tanulóból már ügyvéd lett, a katona felvitte kapitányságig: akkor török meg egyszerre szépen indult pályájokat, s fényes igények és remények társaságában hétszilvafáikhoz térnek gazdálkodni, azaz a szegénységet szaporítani, s csalódni. De Szerémy gondolkozó volt, bár nagyobb birtoku, és nemes józansággal az előkelő feltünéskerülésnek és rendszeres munkának barátja bármely téren is.

Viktor egész lényén az a romlatlan tisztaság ragyogott, mely eltörülhetlen nemeslevele a jó családi eredetnek, jó nevelésnek, s egy jó anyának. Viktor Malvin szerelmét is anyjának köszönheté: a két anya volt egymás barátnéja, Komróczy ur iránt való minden nagyobb lelkesedés nélkül.

S az ifju ember délczeg és könnyed alkatu volt, finom metszetü arczczal, életteljes szemekkel, miket érzés és értelem tett fénylökké, de a gondolat az elhatározás erélyét tette még hozzá, s nem a fénytelen lemondást. Az a kis, szintén jól nevelt barna bajusz kelet népére vallott, melynek kedélyében mindig marad valami ifjui épség s nem is veszi be organizmusába az idegbajt és halvány melakórt egészség helyett, mint nyugat és észak fiai.

De ha Viktort, mint Romeót, bemutatta Napoleon: mutassuk be Napoleont is.

Napoleon — kőhöz legyen mérve! — ugy nézett ki, mint Malvin. Hanem — vagy épp azért — annál csunyább volt férfinak, minél szebb Malvin nőnek. A hasonlat köztük oly nagy, hogy még a vonások arányai is ugyanazok. A vásott fiucskák szoktak a legékesebb női arczképeknek, a könyvben, lapban, falragaszokon, lópva bajuszt festeni orruk alá: azzal aztán a legistenibb Flóra, Amazon, Cy-

thére, Clythia és Juno tönkre van téve. Szeretnők a kép eredeti szépségét helyreállítani, s gyönyörködni benne: de a miatt a pár fekete vonás miatt lehetetlen, csak boszankodunk a se férfi, se nő-ábrázaton.

Ilyetén csinos torzképe volt a szép Malvinnak bátyja, Napoleon. Termete, nagysága, mint arczvonalainak mérete, nőies kicsinységü, orra például — mely alá azt a fatális bajuszkát festette az öreg természet gyermekes szeszélye, úgy nézve ki a szintelen alapon, mint mikor a hirtelen szivott tajtékpipa kap bajuszt, — Napoleon orra mig igéző arányosságu volt Malvinnak, s kecses hajlásával, gyöngé rózsaszin czimpájával a legkedvesebb tolakodó s egyedül méltó a Malvin ajkainak szánt csókból a tizedet kisarczolni, vagy az édes ajkakkal együtt osztozni: addig Malvin e hasonlithatatlan orrocskája Napoleonnak határozottan kurta volt, egy férfinak nem férfias, a minthogy az egész jelentéktelen Napoleon alul maradt ezen a katonamértéken. S természete, habár agyveleje kiadta a kellő sulyt, szintén elrontott női természet volt; berzenkedő, böbeszédü, tudálékos, kotnyeles és a legkiállhatatlanabb fontoskodó.

— Ily késlekedve? tevé a kedves szemrehányást Malvin, kezét nyujtva Viktornak. Előhírnökü

már megjött virága, de el is hervad, mire küldője megérkezik . . .

Viktor boldog volt, hogy láthatja a lányt. De egyuttal eszébe jutott — boldogtalansága is: azok az okok, a melyek közéjük állnak, ellenök készülnek. S egy kis csipősségre rándult szája szöglete, a mint mondá:

— Félttem, szent igaz, hogy megjelenésem háborgatni találja.

— Háborgat? kérdé megütközve Malvin. És miben?

— A legdicsőbb női kötelmek teljesítésében.

— Mi lehet az, ha nem, hogy önre várjak?

— De talán hivatalos órája alatt jövök, s Malvinom helyett — bocsánat — a jótékonyság, az irodalom bajnoknőjét lesz szerencsém üdvözölni . . .

— Oh, Viktor! Hiszen csak úgy ragadtam tollat . . . csak mert Celesztin unszolt.

— S nem az a nagyszerű ünnep foglalja el önt is, a mit hölgyeink rendeznek, hogy a nagy világgal övéik rovására jótékonykodjanak?

— Ismét guny!

Napoleon imponáló erélylyel csapott le Viktorra.

— Lám, és mióta bujt a világfi csuhába, hogy pusztájában gyökéren tengődjék, szive hölgyét pedig elássa a napvilágtól?

Viktort ez elmés békéltetés felbőszíté:

— Mióta az urak legyezőt használnak s komornái lettek az asszonyoknak; az asszonyok pedig boltot nyitottak, s ugyancsak árulnak.

— Csufság! képedt el Malvin. Van-e szebb hivatása a nőnek, mint hogy szük köréből kisugározva, az egész közélet hősnője legyen, kinek családjává lesz az egész világ, s ezer gyermek áldja jótéményeit? . . .

Most Viktoron volt az elképedés sora. Ő már elszörnyedt. Az ártatlan leányból, ki minden szép jelző alatt csak szépet keres, kitört egy percze az eszményi felfogás a nő hivatására nézve, úgy, a mint fejébe verték; s ha ez nem volt is az ő fölfogása: megtámadtatván, védnie kellett. Viktor pedig csak azt látta belőle, hogy végre az ártatlanságot is elragadta a szereplési vágy, s annak áldozatul esik.

Napoleon jónak látta, hogy tovább folytassa a békitést, szokott parlamenti tapintatával.

— S te nem tartod szerencsédnek, hogy a Komróczy név által magad is a közbámultak és irigyeltek közé emelkedel?

— Nem. Női oldal által jutni nemesi rangba nem kívánok.

Malvin lépett Viktor elé, már közel a könyekhez.

— Uram, ez szörnyü, — ez türhetetlen dolog.

— De Malvin, szólt Viktor komolyan, a mulatságokból vezessen oltár elé?

— Eh, felelt Napoleon, mig ez napirendre kerül, kérdéstek már meg lesz oldva.

— Sokan fogják szerencsénket irigyelni, a kik folyvást köztünk ténferegnek.

— Ah! sóhajtott Malvin. S mindezt azért, hogy késedelméért kikerülje a szemrehányást!

— Ha távol voltam is: szeretők közt nincs távolság. Ám ön helyettem csak a hiúság vásárára gondol addig.

— Kifogás! veté ellen Malvin, s játszi szigorral folytatá: De a büntetés serényebb, mint ön mulasztásával!

— Még vezekelni idéz árusátra elé, — enyeltgette Viktor, de egy kis gúnynyal, — vagy megörökít egy elmés cikkben!

— Azt később! — mondá Malvin az idegest játszva. Ma ülni fog a táncz alatt, tudja, bünös uram?

— Lábainál? Megkezdhetem a büntetést?

— Ah, ott nem, jegyzé meg Malvin komolykodva, — mert lábaim táncolni fognak, míg ön egy nagy kosárban ül, a mit tőlem kapott.

— S ki lesz választottja választottamnak?

— A ki önnek legkevésbé tetszik.

— Vajh ki? — kérdé Viktor egész tréfásan. Napoleon? Szegényke, önmagát bünteti vele: rossz tánczos nagyon!

— Menjen, gonosz! Szivárszky elég ügyes lesz . . .

Viktor elfojthatlan haraggal szakítá félbe az enyelgő vitát:

— A kedves ember! Ugy jó mulatást önnek, s nekem jó éjt.

És ezzel távozni akart.

— Hiszen ez Othello és Desdemona! — patant föl Napoleon, míg Malvin a sötét végzet előérzetével, mely neki mégis igazat adott, suttogá:

— Ah, tudtam! . . .

De még, mint kit játék közben komolyan megsebeztek, összeszedvén magát, játszva folytatá Viktorhoz:

— Megbánt távollétével, s a büntetés elől ismét szökik?

— A büntetés elől, ön elől?

— Igen, szökik!

— A dohányzóba rejtőzöm. — nyugtatá meg Viktor hideg közönnyel az igen megzavart leányt. Mulatunk a tudós Bundár — mélységes hallgatásán. Jó mulatást.

Malvin, megtörve kedves durczásságát, pár lépést sietett utána.

— Viktor! . . . Akarok, csak önnel akarok táncolni!

— Végre! — fordult vissza Viktor, alig rejt-hetve diadalmosolyát.

— De atyám kívánja . . .

— Atyja! szólt egyszerre lehülten Viktor. Ah! ő ezt a parvenüt lépteti közénk! Mert talán önérdeke kívánja tőle.

— Ebben semmi nincs . . .

— De kelletlen lemondását kívánva az élvezettől, fordult Viktor Malvinhoz, alig sejtett, annál metszőbb fulánkkal, egyértékű lennék a kitüntettetel. Nem, vele nem versengek.

— Ah! Ezt nem érdemeltem! . . . És most táncoljak! . . . végzé a leányka könyeit törölve, mint egy megbántott gyermek, és kiment, lassan, megfordulni készen, ha visszahivnák, de hasztalan. Bátyja megint ott volt, egymás ellen izgatni a szerető párt.

— Ugy, hagyja itt, Malvin. Barátom, förmedt Viktorra, ejnye be goromba vagy! Egy Komróczy-leány ildomosabb bánásmódhoz szokott. Hiszen te úgy bánasz vele, mintha már feleséged volna! . . .

— Ah, Leon, ne tréfálj. Jobb volt ezt előre megmondani. Utólag, a késő bánat nem segít.

VIII.

— Mit! Nem bocsáttok így be? — hangzott e perczben egy zajos hang kívülről. Viktorhoz, Viktoromhoz? Hol, merre megy?

A másik perczben egy taszítás tompa robaja, mintha erős karok háritották volna el az akadályozó szolgálakat, s benn termett koczkás blouseban, gyűrött kalappal:

— Armand! kiáltá örömteljes meglepetéssel Viktor.

Armand egyszerre megállt, szívére kellett nyomnia kezét, aztán Viktorhoz rohant:

— Barátom, — öcsém, — fiam!

S átölelték egymást s ez ölelésben össze látszottak olvadni, mint két egymásra rohant hullám.

Napoleon s az ajtó mögül szavára leselkedő inasok kidülledt szemmel nézték a különös ellenté-

tet: egy teljes estély-elegencziával öltözött urat, a kinek hófehér ingét megfosztja ártatlan színétől egy lehetetlen alak szürke karja, ki meg sincs híva, erővel is tört be, nincs is bálhoz öltözve, kopott és vedlett igazán tetőtől talpig, — a tető még leginkább, mint ölelkezésök közt is szemlélhetni.

Armand hirtelen kibontakozott Viktor karjából, azaz megragadta két vállánál, úgy tartotta szeme elé, mint egy kedves játékszert, hogy jobban szemügyre vehesse az eltöröltött könnycseppeken át s gyönyörködhesse benne.

IX.

— Mily szép vagy! Rég nem láttalak; eljöttem, hogy láthassalak. Legényed az^t mondta ott-hon, hogy annál a híres Komróczynál találalak. Nos uram, mit nézi, hogy mi mit beszélünk? — ugrott neki egyszerre Napoleonnak.

— Ő ifjabb házi gazdánk, — Napoleon! — mutatta be Viktor.

— Mit sem tesz! — szólt a legvidámabb szívélyességgel Armand. Üdvözlégy, barátom barátja! — s jól megszorította kezét.

— S ő Detrekőy, — egészíté ki Viktor, — Armandom, barátom!

Viktor és Armand újra egymás keblén függött.

— Örvendek! — szólt Napoleon, hátukhoz fordulva. A híres világutazó . . . Cook, Magellan . . .

— Világcsavargó, mondd ugy! — igazítá ki Armand. Nos, a szolgák föltartóztattak e costume miatt, mert bál van. Nos hát jelmezbál legyen! mondám. Ez a koczkás blouse: »Amerika!« Az újvilág! — a humbug, ha ugy tetszik. San-Franciskóból szöktem át hozzád egy perczre . . . Ah, — tevé hozzá egyszerre elkomolyodva, — és az az átkozott betegség, a mi csak külföldön ragad ránk, az a *nostalgia!* . . . mely meg se hagy egyebütt halni, mint ezen a honi földön . . . Ah, az éjet végigtánczolom — te érted!

S Armand szemei több mint apai: baráti gyöngédséggel pihentek a kedves ifjun, mint hosszú tengeri ut után viruló ágon a kifáradt madarak.

És semmi sem lehetne egymáshoz illőbb, mint Armand és Viktor. Két ily jó barát, egyaránt nemes külsőre és szivre, de az egyik az ifjuságnak még hajnalán, míg a másik már alkonyán; az egyik csupa hév, tettvágy és lelkesedés, a másik kihült tépelődés; ott az édes vakhit, itt a fanyar tapasztalat,

az egyik engedelmeskedni és követni, a másik parancsolni és vezényelni hivatott. Viktor a csónak, mely rózsaszín lobogóval gondatlan siklik a síma öbölből kincsekért a végtelen tükörrre; Armand a révbe vergődött gálya, mely kormányát törte, fekete vitorlái tépettek s kiürült kebellet, semmit sem mentve meg, alig mentette meg magát.

Az előkelő ember modorából alig igyekszik megtartani valamit. Mintha le akarta volna rázni az egyenlőség nagy hazájában a világfias külsőt, de nem tudta volna. Szürke, viseltes ruhája lerí büszke természetéről, mely az átkóborolt évek alatt kissé elvadult, kissé megkopott és meghajlott, hanyag és nehézkes, s ez valahogy még szembe tűnőbbé teszi eredeti daliás voltát. Egy úr, a ki nem akar úr lenni. S a kinek nincs semmije, s ez még se sikerül neki.

Arcza egészen barnára van égetve; de nem az Alföld napja, hanem messze tengerek viharai edzették meg. Csak homloka magaslik föl fehéren, különös ellentétül ott, a hol már a kalap védte; hanem ez a fehérség nagyon is felnyulik, — a szép erdő le van irtva a havas tetőről; csak oldalt maradtak a szálak ritkítatlanul, feketén hullámozva le a vállak felé. És az arcz hiában bronz színü:

nem a tengerész daczos erélye, szívós kitartása ül rajta. És a szemekből hiába ragyog a humor, a legbátrabb öngúny: azért mégis el-elborulnak a sötét arczon, mint a csillagok az esti felhők mögött.

Különben arczán nem változtatott semmit, elutasítá a keresettséget; se nyirott bajuszt, sem állszakált nem hozott haza à l'Oncle Sam. Az igaz, hogy egyebet sem.

Armand mindent megunt, mert mindent látott; mindent megvetett, mert mindennel birt.

És mikor Armand a viszontlátás örömében kitörve azt mondta, hogy végig tánczolja az egész bált, Napoleon ránczba szedte képét s monokliját fölbiggyesztve, végigmérte Armand ruháját, kritikusan, mint egy szabó.

— Kérlek, bocsánat! Igy! . . .

— Hisz nem lyukas! felelt Armand természetességgel. Hát nincs megfoltozva?

— Van frakkod? — kérde Napoleon elszörnyedve, de mégis kényszer-kedélyességgel.

— Csak ez. Koczkás, az igaz, fityegője sincs, de legalább táncz közt nem hághatják le. Nálunk ebben járjuk.

— Kedves Armand, valahány ház, annyi szokás. De nálunk még nem *yankee* az ember, hanem

gentleman. És ez frakk nélkül nem is képzelhető. Szolgállok én egygyel. Jöjj!

— Derék! kiáltá Armand, szivből kaczagva. Az éppen jó lesz rám. Si fueris Romae . . .

S még egy csókot intve Viktor felé, kiment Napoleonnal.

Viktorba lelket öntött Armand. Ugy jelent meg rá nézve, mint szövetséges társ a harczmezőn, midőn már bekerítették s a csatát félig elvesztette a Komróczyak ellen.

Most megfordul a koczka: Viktor saját lényé kiegészítő részét találta meg barátjában. Az elmélkedő fiatal férfi visszanyerte ama legénykori rugékonyságot, mikor Armand volt oly fiatal, mint ő most, ő még csak suhancz, s elválaszthatlanabbak voltak hősi csintevésekben, mint Orestes és Pylades.

Viszontlátásra intett ő is Armandnak, s aztán Malvinra gondolt. Kitekintett, mintha föl akarná keresni, de mégis leült. Ez az új szeszély megint bántja. Hogy eszményképe, kit a porszem érintetésől is óv, annak a sárvakarcsnak keblén nyugodjék! Nem elég már a többi »közkézenforgás«?

Valaki halk léptekkel közelített s gyöngéden megérinté legyezőjével vállát.

— Malvin! . . . Ah, bocsánat! Ön az, Celesztin? — szólt megfordulva Viktor, s felugrott.

Ő Malvint szólította, s Celesztin jelent meg, mondjuk Diana helyett Venus. Tehát csalódásban részesült, de szép csalódásban.

— Magában? Háborgatom? — hangzott Celesztin lágy csöngésű szava.

— Ah! Mint napsugár a felhőt.

— Valóban, elborult, — mondá komoly bensőséggel Celesztin. Szomorkodik?

— Csak boszankodtam.

— Megmondta ezzel azt is, miért? szólt Celesztin helyet foglalva.

Viktor melléje ült s szemébe nézett.

— Celesztin, ön nemes, nyílt. Nem szégyen az, hogy én imádok egy leányt, s az nem szerelmes — csak hiúságába? Futok utána, s ő szalad előlem a nyilvános szereplés koszoruja után!

— Tudom, válaszolt megnyugtatóan a szép barátnő. Oh, de higgye meg, csak megszokás, talán természet is. Mi a szabadság a férfinak, sok nőnek az a szereplés: a nélkül lenni, boldog lenni nem tud. És ha nekem csak magány a légköröm, azért van, mert semmi vágyam feltűnni, semmi hivatásom

szerepet vinni; viszont Malvinnál ez egész önkénytelen, s hogy szelleme is van: ez fényes előnye.

— Ah, nem! — veté ellen Viktor. A környezet van reá hatással. Atyja rendelését követi, czélzatait szolgálja. Most a titkárral tánczoltatja meg. Ki tudja, miért? De nekem ez mindegy! Oly emberrel, kiről tisztelettel — hallgatok. S más elégtételt venni nem tudok, mint hogy boszankodom.

Celesztin részvétteljes érdekekkel figyelt, elmerülve.

— Boszankodik? Ez nem szolgálna csak Sivárszky urnak elégtételül. Közönyös legyen. Lássa, Malvin tud az lenni ön iránt. Ő tudja, mily hatóságos szer a közöny, használja ön is ellenérvül. Én meg se foghatom, — folytatá aggodalmasan s fontoskodva. Ah, van az önök természetében némi össze nem egyezhető . . . Igen, igen, de félre ne magyarázzon, Viktor. Ha ön heves, — hangsúlyozá önkénytelen fokozódó érzelmességgel, — neki higgadt-nak kell lenni: ha ön levert, neki vidámnak, s ha ön bösz, neki engesztelékenynek. Ez az összeillő kedély, melyből boldogság fakad. Ha a férfinak nem tetszik valami: nekem se tetszik, úgy tetszem neki én! Mi szivét bántja: szivemet föllázítja, s a mi önnek fáj:

engem megöl; de a mi önnek a gyönyör mosolyát csalja szemébe: engem üdvözít . . .

— Mi volt ez? gondolá meglepetve Viktor. A vigasztaló angyalt egész elragadta heve. Hókeble pihegni kezdett, s a végzetes szemek kinyitak, mint bűvös kékvirágok, mint a pillangófogó, hogy aztán összecukódjanak.

Celesztin észre látszott venni ezt, nagy zavarral kelt föl.

— Ah, bocsánat! — szabadkozék legesábosabb játszai mosolyával. Nem tudom, mi fogott el egyszerre. Csak vigaszt akartam bánatában nyujtani . . .

— S én köszönöm, felelt Viktor, megragadva Celesztin jobbját. Fogom már tudni, hogy föl se vegyek semmit.

— S én újra kérem, ne értse félre, de ön más figyelmet érdemel, s az meglesz ily uton. Isten önnel, Viktor!

Még egy hirtelen elkomolyult pillantás, az ujjal egy könnyü érintés Viktor kezén s a jótevő tündér kilebegett.

Viktor utána nézett hosszan, szívesen.

— Mily átható, meleg hangon szólt! Ah, ugyan! E szép és bölcs asszonyt eddig nem is méltányoltam. Ah, pedig Malvinban nincs mély érzés!

X.

— Kurta az ujja! hangzott közbe Napoleon szava, a mint beléptek, Armand frakkját nézegetve.

— Dehogy! veté ellen Armand.

— Nem?

— A kar hosszu.

— Igazad van!

— Nos, Viktor, — hivalkodott Armand is, — hát nem perfekt gentlemant látsz?

— Mindig! felelt még mindig szórakozottan kitekintgetve Viktor. Csak egy kicsit hosszu az ujja . . .

— Hosszu? — csodálkozék Napoleon. Ne tréfálj!

— Majd tapasztalod még! mondá magában Armand.

— Igaz, az Armand ujja! — magyarázá ki Viktor.

— Igazad van! — végzé Napoleon. De már nem tudom, mi hosszu, mi rövid!

S nagyot nevettek Armanddal, ki még hozzá tevé:

— Hagyjátok el! Hányon megfeszül az új frakk, s mégis csak »uraságoktól levetett ruha«! Ebben ma hóditunk, az szent. De ifjam, egyszerre mintha az orrod vére folynék!

— Van is miért! jegyzé meg Napoleon. Itéld meg: ő szerencsés volt, hogy megnyerje hugom hajlamát, s a szerencsétlen még duzzog, ha Malvin, egy femme d'esprit, ki gyönyörün ir, de gyönyörün...

— Orthografiával! — vágott közbe gúnyosan Viktor.

— Ah, ah! — bámult Armand.

— Világos, — folytatá Napoleon; — kapva kapnak művein, s ő féltékeny . . .

— Az íróasztalára! vágott közbe nevetést erőltetve Armand.

— Igen. S bántja, hogy Malvin hugom szerepel, hogy tündököl, hogy a társaság kegyencze, és az előkelő világ elkényezteti. Most rendezünk egy jótékony bazárt, nem nagyszerű ez? És még hozzá a bazár célja legtisztább filantropikus, a világon a legdemokratikusabb, Amerikádnak is becsületére válnék; és ez: az állomásnélküli cselédek segélyezése . . . .

— Állomást szerezni nektek! — intett Armand szemével Viktor felé.

— Nem minden férfi büszke lehet rá, ha hölgye ilyen szerepkörben tűnik ki? De Viktort ez a fölény feszélyezi, igazán, feszélyezi!

— Persze, — kaczagott Armand barátjára mutogatva, — ő szeretne felülkerekedni!

— És hogy kabátjára lenne varrva Malvin, mint egy gomb, egy gomb, barátom. S orrol még, a miért — atyám kértére — egy tourt, vagy quadrillet ígért a titkárnak, Sivárszkynak.

— Ohó! — jegyzé meg a szót jelentősen Armand, hirtelen felütve fejét. — Sivárszky?

— Hát ez a demokrácia? — örölt tovább Napoleon. Láttál ilyet Franklin honában? Ej, de Viktorral komoly ügyekről szólni! Jer, míg a rendezői gyűlés tart, tekintsük meg házi műgyűjteményünket. Találsz egy pár ritkaságot. Bizonyosan szintén hoztál magaddal becses dolgokat . . . mi használhatjuk.

— Fájdalom, inkább ott hagytam becses dolgokat.

— Ugyan — tréfálkozott Napoleon — tedd ritkaságaid közé ezt a vad indust, ki páriának tekint a nőt és zárva tartja!

— Oh, nem! — mondá komolysággal Armand. Az indus nőemancipáció még hátrább van. A nő

ott annyira mindenhová követni tartozik urát, hogy megégetteti magát utána.

— Hisz még te is bonyolítod a helyzetet! Térítsd kérlek inkább észére a dühöngőt! — kiáltá Napoleon, sejtve, hogy ezek egy huron pendülnek. Vigye ördög az elefántját! — dörmögé kimenőben.

XI.

— Haha! kaczagott Armand, egy székre vetve magát. Van sógorod, még mielőtt nőd volna. Ezzel be is érhetnéd.

— S még nem ismered — apósomat! — tévé hozzá Viktor, ki bátrabb lett barátja jelenlétében.

— Hát házi — táncosod! — egészíté ki ez, s egyet vágva szemével, mondá magában: Én ismerem!

Lopva sompolygott be Sivárszky. Még a fekete báli egyenruhában is ki tudta csipni magát. Zsebkendő, nyakkendő, inggomb, virág, a mellény, a kézelő, a keztyü, a claue, mind feltünő viszonyban tudott nála egymással lenni, nem is szólva a szabás és magatartás merészségéről, miket a villogó szemek fölött vakmerően hódításra szegzett monokli s fodrozott fürtök à la hullámzó Balaton tettek végzetesekké.

Csakhogy a szép titkár nagyon tépelődni látszott. Fanyar pillantása nem látszott összhangzani édesre páczott képével.

— Szép ügy! — mormogá. Elöttem Malvin, de mögöttem — pszt! — Varjuváryné! Sajátságos. Ő megvan, s ő megjön! Pedig egy jogász királyunk azt állította, boszorkányok nincsenek! Eh, mit! merész lépés, gyors haladás! . . Ez ő! Nevetség! — gondolá kellemetlenül érintve, hogy ott látta Viktort, mert még neheztelni szoktunk azok jelenléte miatt, a kikkel szemben rosszban járunk. Majd észrevette a másik urat, s nagy közönnyel üdvözlé, csak hogy ugyanekkor Viktort ne köszöntse:

— Nincs szerencsém, de jó estét!

— Nini! — szólt felé félvállról Armand. Van szerencsém, de jó estét!

— Nini? — visszhangzá Sivárszky hideg felsőbbiséggel. Sajátszerű ismerkedés!

— Hisz ez te vagy! — ugrott fel Armand örömteljes meglepetéssel.

— Te? — ismétlé Sivárszky gyanakvó tartózkodással.

— Oh, igen! Én, meg te, Sivárszky!

— Én? És szabad tudnom uram, ki ez a te?

— Ej, ej! Nagyon jól kell emlékezned, hogy

ily jól el tudj feledni. Hát a füredi szép napok? Mi ketten az Anna-bál hősei. Tizenhárom napig tartottuk.

— Gyanus barátság! jegyzé meg magában Sivárszky, s ártatlanul kérdé:

— Melyik Füreden?

— No hát a fürdön.

— Tátra? Balaton?

— Hát a szép patikárusné virágzik-e még? Emlékszel? Férje-ura vasárnaponkint beállított hozzá Nádas-Kupaczról, — mily alkalmatlanok ezek a férjek! — egy reggel azután szóló-rákot talált a csizmájában, mikor fel akarta huzni, majd a hideg kirázta, többet nem is háborgatott Füreden. Haha! Emlékszel?

Erre a megható visszaemlékezésre vége volt minden álarczosdinak. Sivárszky egész átengedte magát a kaczagásnak, majd lerogyott egy pamlagra, Viktor ölébe.

— Haha! A szép patikárusné . . . a rák . . . szóló, duett. . . Így szoktuk a nőekkel és férjekkel . . . Jux, kérlek, jux!

Viktor elvörösödött bele, mint a főtt rák, pedig még nem is volt férj, csak jelölt.

— Viktor, no nézd, — kapta fel a szót Armand, — nem is emlékszik a régi vig barátira!

— Ah, azaz hogyne! Sajátságos! kedves Detrekőy! — tört ki végre Sivárszkyból, karjait ölelésre tárva.

— Az, s nem több, mondá Armand. S össze szoktatok még ülni egy-egy kedélyes hazard-játékra?

— Mint anno Füred és fiatalság? . . . Hja, már neki komolyodtunk nagyon. A kor, a hivatal . . .

— Neki? Tehát a tánczról is letettél már? — kérde Armand egész könnyedén.

— Azaz, hogy . . . akadozott Sivárszky megzavartan.

— Így Malvin kisasszonynyal se szándokod hát... Sivárszky a sarkára kezdett állni.

— Miért ne? Jux!

Armand visszanyomta Viktor önkénytelen megrándult karját, s enyelgőn kérte a csipejében ringatózó Don Juant:

— De a kedvemért: ne! . . .

— Sajátság . . . Jogom van hozzá.

— De előbb — szólt Armand féltréfásan, fenyegetve, — majd együtt tánczolunk!

— Lassabban! — volt a kihívó válasz.

— Ej, sőt leggyorsabban! — hangsúlyozá Armand mind fenyegetőbb komolysággal. S az első forduló enyém! Sivárszky úr, emlékszik Füredre?

Kártya közt ott kölcsönül háromezer forintot visszaadtam önnek, a mit játékban nyertem el s a mit megint elnyertem. Édes jó Sivárszky, ön gentleman, s ily jellegü adósságnak huszonnégyszáz órán tul nem hagy adósságnak; s ön másnap úgy elvitorlázott vele, mintha rákot dugtak volna csizmájába. Azóta háromezerszer huszonnégyszáz óra is elmúlt — s eddig igazán »nem volt szerencsém«. Ha ön, mielőtt első bakugrását megtenné a kisasszonynyal, ezt ki nem fizeti: becstelennek nyilvánítom. Jó mulatást.

— Hah! Ez elégtételt kíván! — sziszegé és kiáltá egyszerre a gentleman kikelt arczczal s támadólag emelte föl öklét.

Viktor is fölugrott, Armand elé, s megvetőleg mérte végig ellenfelét.

De Armand hátratett kezekkel hajolt egészen Sivárszkyhoz, s csak úgy kérdé:

— Hogyan? Vassal, vagy ólommal fizetne? Ez olcsó törlesztés volna!

— Átkozott rókája! — kiáltá dühösen Sivárszky, s még egyszer rá akart rohanni.

— Nos, mondá Armand hidegvérün, — a táncz kedvéért, siessen!

És Sivárszky, az ajtóból visszafordulva, s tüszkölve, mint a vadmacska, elsietett.

XII.

Armand, mint a ki jól végzett, elégtelenen mondá Viktornak:

— Végy bucsut, mert ezt nem látjuk többet. És hölgyednél ez a rózsaszín gazember előzött volna meg egy chassé-croisséval.

— A nyomorult! De én mit tegyek?

— Semmit. A gazembereknek nagy előnyük, hogy még hozzájuk se nyúlhatsz tiszta kézzel. Viszont azonban elég ellenök a törvényes eszköz.

— De a düh! Halálosan fölingerelt s nem tölthetem rajta boszumat!

— Ezt a dühöt nem is csodálom, ha így beleizlel előjogaidba . . .

— Ah, ezt ne mondd! — fordult meg Viktor szerelmesek szokásaként, kik csak maguknak tartják fönn azon jogot, hogy kedvesök ellen kifogást tegyenek. Malvin ártatlan ebben. Ehhez szó se fér.

Armand fiatal barátja elé lépett, könnyedén vállat vont s elkezdé szokott csendes gunyorával:

— Nos, te még nem fujod, mert nem égetted. Nem látszol még tudni, hogy az emberek két csoportra oszlanak. Vagy nevetők, vagy nevetéségesek.

Vagy tolvajok, vagy meglopottak. S ha gyönyörködni vágyol e földön, a választás nem nehéz. Ne végy oly ingóságot, a mit ha ellopnak, még ráadásul ki is kaczagjanak, — legjobban akkor, ha visszahozzák.

— Hogy értsem ezt? — kérde Viktor izgatottan.

Armand egyszerű, de komoly bensőséggel felelt:

— Baráti aggodalmam minden erejével, több: az atyai szeretet féltékenységével tiltakozom a balga szándék ellen, hogy megnősülj!

— Mit? Lemondjak egy leányos szeszély miatt? A mit bizton atyja sugallt. Melyik rózsának nincs tövise?

— Meneküljünk! — felelt Armand a lényegre térve. Nem érzed magad kissé otthoniatlannak ez állatseregletben? Ez oroszlánbőrű apa, az ő tigris fiával, sakál titkárja kíséretében . . .

— Igaz, — folytató Viktor önkénytelen a benyomás alatt, — és a mama, olyan diszes, mint egy flamingó.

— No, és libuskája, a ki szárnyait megtépi irótollnak. Megtekintők, elmehetünk.

Viktornak ismét ellen kellett mondania.

— De nem indok: visszatérni, ha annyira haladtunk. A feltűnés, rágalom — és Malvin jó neve . . .

— Gondolj magaddal, s menekülj. És ha már így benne vagyunk a zoológiában: a hermelinről az a monda, hogy ha egy kis foltot kap, kivégzi magát. Hát az ember nem ily finnyás állat? Te azt a foltocskát elviselnéd? Vagy az első nő ez, ki neked szerelmet esküdt, hogy te még akkor se állj tovább, mikor ő Sivárszky karján lejt odább?

— De nem saját akaratából! kísérté meg a mentegetőzést Viktor.

— Természetes; passzív lény a nő, — csak beleegyez. Szóval: tolvaj se volt még alkalom nélkül, s egy erény zára se nyílt föl, ha kulccsal — főleg aranykulccsal nem jártak körül. Higyj, nem nekem, tapasztaltságomnak; megpróbáltam én s világnézetemet mindenütt ez irányban fejleszté ki a *siker*, az ócska világban és újban, szárazon és vizen, vulkán tetején, tenger fenekén . . .

— Ah, ah! évődött Viktor, a mint láttá, mily térre kezd lépni mentora. Talán még a viz alatti kristálypalotákban is hódítottál!

De Armand, mint egy emlék hatása alatt, egészen elkomolyodott, s ekkor még könnyebbültnek látszott; épúgy mint könnyelmű külszine alatt mindig rejlett valami bánatos komolyság.

— Majdnem ott is, — kezdé egy kis sohajjal

— és aeneasi élményeim voltak. Hogy is vezeti csak be Virgil: »Infandum, regina jubes renovare dolorem!« . . . Akár halgasd meg.

Armand Viktor mellé települt, s míg a társaság a szomszéd termekben ülésezett, folytathatta az elbeszélést.

Armand

— Csakhogy — kezdé **Viktor**, — még az élet borában több volt a cukor, kevesebb a seprő. Tíz évvel lehettem ifjabb, pár ezer holddal gazdagabb, s ez egynek hijával — itt tarkójára mutatott, — nem voltam szegényebb. Hamburgból, Viktorom, egy Cirque Olympique műlovarnöje megszöktetett, de maga elől; mert a mily szenvedélyes lóidomító volt, engem is többi imádójához készült mustrálni. Féltékeny volt, mint a török, és hat ives szerelmés leveleket irt borzasztó orthografiával. Én egy szép reggel e veszedelmek elől az első Adler-gözösön szelidebb tájak felé evaporáltam. Könnyült kebellemmel ültem éppen ebédhez, azt hivén, minden szerelmi balgaságot szélnek eresztettem, midőn egy tünemény jelent meg az ajtóban, a ki rám oly hatást tőn, mint szép asszony soha: nem tudtam tovább enni. Ez az ébredő, vagy boldogtalan szerelem jele; mert míg szívünk éhes, kerül az étvágy, s csak boldog szerelmünkben, ha a szegény szív jól lakott, jelent-

kezik kettős igénnyel a gyomor. Merő szépség volt, lefesthetlen, és ez legkönnyebb módja a festészetnek, mert elkápráztatja a szemet. Vonásai összhangzó bájában, mozdulata lágy kellemében, az ajkak egy-egy piczi szögletében a hatás megannyi titka, mégis a merengő szemek beszéde volt a mindenható! Egy fedélzetten lenni egy nővel nyílt tengeren, ez annyi, mint az érzelmek egy hajójában evezni. Oda voltam. Egyetlen eset, hogy legyőztek. Hasztalan tünt el az ebédlőből kísérő hölgyeivel: előttem maradt, s mintha torkomon akadt volna egy kétszersült falat: csak dadogni birtam, de estig érthetően kidadogtam előtte, hogy imádom, hogy őrvjögök érte. Mit tesz a nő ilyenkor? mosolyog, kivált az özvegyek, s ő is azt tette, mert majd kihagytam: bár ártatlanabb a májusi harmatcsöppnél, tényleg mégis asszony volt már, sőt özvegy, s mint új házasok nászútra: úgy indult ő férje holta után, hogy úgy mondjam gyász-útra. Megtudtam, hogy e gyermekded nő férje éltés volt, sőt hogy ő hazánkbeli, s ah! mi jól esik ennyi idegen közt egy honfitársnő, — ha ily gyönyörű! De neve titok maradt előttem, mert ő elhallgatta. Mme Veuve De la Tristesse, — e névre szóló útlevéllal szállott be, kísérőnőjét pedig Genf-ből fogadta, az annyit se tudott mint én, hát hall-

gatott is. Ő nevetett, — ah, most is hallom az édes gúny e hangját, gyászoló syrénem énekét, ki annál égetőbb szép volt, minél sötétebb féltéssel övezte a gyászruha, mint egy boldogult férj irigy szelleme. Állhatatos üldözője lettem, vagy inkább képe üldözött szüntelen, szivem úgy lüktetett a szenvedélytől mint a hajó a viharban, s minden más emléket mint fölös terhet dobáltam a habokba. Ő került a nőtársaságot is, mindig ott révedezett a fedélzeten, s csak egy kis médaillont viselt keblén, férje arczképével, kit, úgy látszik, atyjaként szeretett. Ez elhatározásra birt. Megvallva szerelmemet, megkértem kezét. Viszszautasított. Esküdött rá, hogy nem megy férjhez soha, nem is mehet, — miért nem? ez talány maradt, mint ő; hogy pedig szerelméről kérdeztem: erre mit sem felelt, s oly fájdalom-sajtott kacajjal vert vissza, hogy meghökkenem, s majdnem könnyekre olvadtam e csodás ártatlanságú kalandornő előtt.

Armand hangján most is megéreztem a meghatottság. Azonban Viktor nem akart elérzékenyülni. Évődve szólt közbe, mint önző szerelmes, ki csak saját szivbaját érti s meg nem foghatja: mint érdekelhet mást a saját insége, nem az övé:

— Csodálom, kedves Armand, hogy lányodul nem fogadtad, ha nőd nem akart lenni . . .

De Armand csak szokott baráti pillantását veté rá, s folytatá:

— Rajta, csak ne vess. Hiszen a kiket szánni lehet, nevetségesek is. Ah, az ő kaczaja csakhamar szivrepesztő sikoltásba fult. Junius volt. Kelet össze-
 ütkezött éjszakkal, azaz a keleti tengerről jött szél az éjszaksarkival s megkaptuk az aequinoctialis viharokat, az ouragant. A légmérő nagyot zuhant, a delejtű idegrohamokba esett, az elemek megveszekedtek, Aeolus pogányul czibálta Neptun zöld szakálát s a kétezer tonnás »Otrantót« vagdalták egymás fejéhez. — Vitorlát bevonták, tüzet kioltották; a kormányrúd eltört, s az éj beköszöntött feketén. Én meglobogtattam kalapom a vihar előtt, mert tudtam, hogy ő hajón is megteszi szerelme-
 seknek azt a barátságot, mit Aeneasnak a barlangban. Dido királynémat perczre se hagytam el a zürzavarban: és mig minden inogott és recsegett, mellem szilárd maradt, keze kezemben nyugvást talált, a szokott könyeket fölszárítá a szél; az a gúnyos nevetés pedig hogy ne hangzott volna el az orkán s a svájci dame de compagnie fülszaggató sipitozása közt? Következő éjre szünet állt be, annyira, hogy az elcsigázott utasok pihenni térhettek. Midőn özvegy királynémat társalgónéjával le-

kísértem szobájáig, mosolyogva vett bucsut s önféledten nyújtott kezét: »Uram, mondá, vissza fogok emlékezni barátságára.« — »Feledjen engem, csak másra se emlékezzék.« — »Ki volna az?« — »A kinek arczképét keblén viseli.« — »Viselje hát ön.« S a medallont leszakítá, ide adta, s eltünt. Fölnyitom, — haha! már üres volt, a férfi kép, az ereklye kivettetett, s jogom volt föltenni, hogy helyét, emlékezethől festve, én foglaltam el. Leheveredtem ajtaja elé s lázas nyugtalansággal őriztem álmát. Az elcsendesülő fedélzetet egyszerre eszeveszett lárma verte föl. Fölrohantam. Fenn örült lótás-futás és jajveszékelés, vészlövéseket adtak: a hajó ég! Pillanat alatt vissza a kajüthöz. Rájok szakítám az ajtót, — s a szegény svájcz i igyekezett föl, megmenteni magát szabad hazájának. Az imádott asszony ájultan omlott el. Agyamban halál és szenvedély viharai tomboltak, szivemben az egész hajó tüze lobogott. Pedig fejünk felett az égő pokol: ördöggé teszi a férfit, s a nőt elkárhozottá. »Auróra!« — kiáltám megragadva, — Auróra, nem léssz a halálé, mig enyim nem voltál! — — Lehunyt szemmel ölelt át, s ajkai lezárták ajkamat . . . Oh, e lángoló csók! Egy égő pillanata az üdvösségnek, örökévalóság a szerelemben, a tűz és víz közti meg-

semmisülés sirszélén! — — Aztán karjaimba kaptam, s újra föl! A mentőcsónakot már alábocsájták némi rendben, s a nőket ráhelyezték. Nem akart elválni. Az utolsó perczben tudtam kiszakítani karjaimból Aurórárt, kedvesemet, nőmet, életemet! Mint egy letört virág, hajolt még felém, s összeroskadt, míg a hullám elkapta a csónakot, zugva föltátotta örvény-száját, s láthatatlanná tette őt örökre . . . Kezemben fölvont pisztolylyal tisztelegtem, hogy a kellő pillanatban, midőn már körmünkre ég a hajó, fejemnek fordítva, kikerüljem a kettős halált. De láthatod, hogy nem következett be. Jött egy osztrák gabnahajó, lármát ütött ágyujával, s mikor már angolosra voltunk sülve, fölszedett a háttára. S ki hitte volna? A mentőcsónakot bizonyosan elnyelte a víz, mert senkise hallott többet felőlük, s az imádott asszony örökre eltemette szívemet, — csak szívemet, mert én megéltem, s egész világot bejártam, kutatva őt minden ég alatt, őt. Hasztalan. Sirja fölött hiába eveztem reménynyel, majd lemondó kétségbeeséssel: valódi eszményt már, fájdalom, nem találtam többé... ámbár eleget találtam.

— — — — —
 Armand a legnagyobb felindulások után, története utolsó szavait gúnyos kacajjal fejezte be,

mint a ki lázas álmából fölébredve, az egészen csak mosolyog. A valóság kineveti az álmot. S ha a halandók kikaczagják, a tündérek eltűnnek. Hadd tűnjenek.

S elmulván a lelke elé idézett látmányok varázsa: a józanság hidegvérével hütötte le magát; a leomló légvárahhoz még maga sújtott hozzá megvetőleg.

De Viktort az élmény szinte kiforgatta magából. Mintha éretlen illuziói multak volna el s ő egy leczke alatt megokosodott volna. A mese moráljával azonban nem volt tisztában. Perczre eltűnődött, s mikor ő is magához tért, zavartan mondá:

— Furcsa történet. S ilyenek is lehetnek a nők.

— Ilyenek mind! — felelt Armand tompán, közönyösen.

— De hogy egy hölgy nem lesz nejjé valakinek, hogy kedvese lehessen! . . . A nyakérmel természetesen valami papagálytoll-fejdíszű indián istennőnél feledted.

Armand önkénytelen óralánczához kapott.

— Oh, nem! Nézd e halálfőt, mely vigyorogva harap egy szál nefelejtset . . .

Armand oda tartotta, s Viktor szemügyre vette a kis ékszert.

— Bizarr gondolat. De mi közös vonása van mesédnek az én dolgommal?

— Az, hogy a nők mindenütt egyformák, s kisebb hullám kell elmerítésökre, mint egy ladiknak. Bolond kapaszkodjék hát ily szalmaszálba. Ha érdekesnek tartod élményemet, fordítsd hasznodra, — teljes ifjúságod pompájában ragyogsz, étvágyad jó, eszed is van, hogy tedd. Hanem természetes, az első kacajra ne oldj kereket. Ismétlem, kövesd életemet: Szeresd magadat, s a másét!

— Másé? — aggályoskodott a fiatal ember; lesz-e enyém?

— Boldogtalan! hát nincs egy sziv se, mely érted gyorsabb dobogásba jönne?

Viktor felugrott helyéről.

— Celesztin . . . Ah, rég észrevettem. S imént, imént . . . Oh, ez több volt, mint barátság!

— Mi kell több? S oly szép ez asszony?

— Ilyen csak elmenekült szép ismeretlened volt. Majd meglátod, s bámulni fogsz. A család különben elvétetné egy tudóssal, Bundárral, hajdani bösz professzorommal, ki egy tudóstól telhetőleg bomlik is utána.

— Ugy mit tétovázol? Gyönyörű verseny! Rajta!
Viktor először vetette magát a szabadság

szilaj csikójára, s mikor az elragadta, ő még sarkantyuzta:

— Udvarlok élet-halálra! Elkezdem azonnal!

S csak e szédület közben tünt elé a leány képe. Viktor idegesen toppantott lábával, elfojtott hangon mondva:

— Malvin, miattad lesz!

— Hódítsd meg őt, ezt a szép Celesztint! — szólt Armand, megragadva Viktor kezét. Én ügyvéded leszek. Benned fogok megifjodni. Győzelmed lesz büszkeségem!

S a szerződés a csábító Mefiszto és Faust ifju úr közt hatalmas kézszorítással megkötöttetett.

XIII.

A diszes kör, melynek egy perczre fölkapott központja Armand volt, egyszerre széteszlott, s figyelmével egy új belépő felé fordult. Komróczy úr, Napoleon is körülte termett.

— Lám, lám, tudós barátom! A buffetből?

Makacs ötvenes férfiú volt a tudós, frakkja méltó versenytársa Armandénak. Merevség és pongyolaság ülte mésalliance-át ruházatán. Az arcot

az állon leborotvált, szökés-rőt körszakál aranyrá-
mázta be, a melyet fönn az előre kanyarított haj
egészített ki, melyből mégis bőven jutott hátul nya-
kára, a hol kerekre volt nyirva. A szemekben az
a lehűtött erély, mely kettős szigorral látszik por-
koláboskodni a gyarló laikus világ felett, miután
gazdájok tudós is, tanár is egyszerre. Tudós Bun-
dár Márk tanár úr különben nem volt emberevő.
Kezében tányért tartott, sonkával. Így lépett be
prelegálni az élet iskolájába, a társaságba.

Napoleon meg is ragadta Armand karját s
oda vezette:

— Érdekelni fog európai nevű tudósunk,
Bundár . . .

— A név nem rossz. Mintha már *nem* hal-
lottam volna.

— No, no! Tudod mivel foglalkozik?

— Sonkaevéssel! — felelt Armand a legtermé-
zetesebben.

— Egyiptológiával! — javítáki méltatlankodva
Napoleon.

— S a min rágódik az a hieroglif.

Ezt már Komróczy úr is hallotta, ki belép-
tekor a bemutatásnál csak futólagos figyelemre mélt-
tatta Armandot, különben is szembetűnően levert

és szórakozott volt; de most teljes erélyével állt ki vendégeköre diszéért.

— Uram, Bundár egyre s mélyen gondolkozván, tömérdek foszfort veszít; ezt pótlendő, kénytelen mindig étkezni. Ő azért eszik, hogy gondolkozzék és azon gondolkodik, hogy egyék. Valódi bölcs, uram. Aligha most is assyr ékiratok fejtegetésébe nincs elmerülve.

— Komoly munkába mélyedés! — jegyzé meg Armand, a tudós működő álkapcsaira mutatva.

— Komoly szándéka van egy nőrokonunk, Celesztin sógornóm iránt is. Ön még nem találkozhatott vele az ülés miatt.

— De Bundár úrnak pompás étvágya van. Talán boldogtalan szerelmes?

— Azt hiszem. A hölgy előbb-utóbb övé lesz. Most Napoleon előlépett, szétháritá kitért karjaival a közönséget és figyelmeztetve szolt:

— Nyilatkozik, csend!

Bundár felpillantott tányéráról, éppen Armandra meredve, félszegül meghajolt s csakugyan nyilatkozott az étkezés miatt fátyolozott hangon:

— Sphynx, Sphynx! Minden egy nagy talány. És elnyelt egy falat sonkát.

A koszorú a kijelentés alatt ihletve nézett össze.

— Mély értelmü szó! — sugá Komróczy úr Armandnak.

Napoleon pedig megragadva az alkalmat, bemutatatta Armandot:

— Ime, tudós bátyám, — a vakmerő keleti utazó, a ki Amerikából megjött, Ázsiában, járt, a régi Magyarország után kutatva.

— S Magyarországon talált Ázsiára! — gondolá Armand.

Bundár nagyot sohajtott:

— Ix, Ix, Ix! Ismeretlen!

S Armandot nézve — a nélkül, hogy látná — ismét bekapott egy falatot.

— Értitek? — kérdé fontossággal Komróczy úr.

Armand pedig szivéből felkaczagott:

— Kitalálta nagy tudósunk! Az »Ix«, az ismeretlen, az én vagyok!

De a tudós nem adott ennyi engedményt sem

— Ön még nem Ix, uram! Ön még csak lehet Ix, *valami* . . .

— Oh, rejtélyes rejtvényfejtő! — kiáltá fel Armand. Ugy hát a Sphynxek, Ixek a nők szivét jelentik, a miért rajong. A női sziv legnagyobb talány!

— Vagy az algebra ismeretlenét fedezte föl

Napoleon. De irántad meglepően közlékeny! . . .
Csitt! . . .

Ujra csönd; lesték Bundárt, ki mintha szólni készülne.

— Valóban! — sugá Armand Napoleonnak.
S mennyit mond e semmitmondás!

— Tanítja: a bölcsesség kezdete a hallgatás.

— És vége a beszéd, — felelt Armand, s hirtelen eszébe jutott: Viktor csak nem jön. Alaposan veheti . . És hirtelen egészen Bundárhoz lépett, kezét nyújtva:

— Köszönhetem az elmélyedt Archimédet? Bundár észrevette az érmet Armand óralánczán, s megkapta:

— Kitünő régiség. Mutassa.

Armand meglepetve, megzavarva állott.

— Ez — emlék, uram . . .

— No, nem tesz semmit! A tudomány nevében, köszönöm! . . .

S nehézkes kezének egy fogásával lekapta az érmet.

Armand megragadta kezét.

— De, bocsásson meg, ismétlem, hogy emlék.

— Mit! visszavenni? Ha megköszöntem a tudomány nevében!

Komróczy úr közbelépett:

— De arany ékszer.

— Az mit se von le becséből! — nyugtatá meg Bundár.

Armand dühös lett, szinte nevetett. Mikor a szerelmi jel eltüntetéséről volt szó, egyszerre egész nagyságában tünt elé annak értéke, s mindannak, a mire emlékeztette s a mit kisebbítő gúnynyal igyekezett előadni barátjának. Most mintha szivét markolta volna ki ez éremmel az a meghatározhatlan arczzsinü tudós, ez a rozsdás, penészes régi pénz. De hiszen vissza fogja adni. Nevetséges volna feltűnést kelteni. Eh, de bolondság is az egész, hadd vigye! Aztán mégis körültekintett aggódva s halkan ellenkezett utólszor:

— De uram, nem nélkülözhetem! Adja vissza.

— Noli turbare circulos meos! — felelt a tudós recsegő kaczagással, s jobbjaival kegyteljes köszönetet intve, megfordult s ment a zsákmánynyal a merre jött, valószínűleg a buffetbe.

— Mint Archimedes! kiáltá utána Komróczy úr. S most visszatér kontemptálni az étkezőbe. Nekem se ártana! — gondolá elborulva. Ékszere felől nyugodt lehet! — fordult Armandhoz. De ihol

a mi választmányi tagjaink, az athléták! Hozta ég, hős fiúk, szervusz!

— Magunk is igyekeztünk! felelt elmésen egy vékony dongáju a három közül, Biczeghó Zuárd.

Komróczy úr idegesen pillantgatott a végre betoppant Keöszméthyre, egy világos szőke ifjura. a kinél hajszíne miatt lehetetlen volt megmondani, hol kezdődik a haj, és hol a kopaszság? Különben jobb szemével folyvást monokliján rágcsált, s hadarva kezdé:

— Tisztelt uram! van szerencsém. Csókolom, hölgyeim. Pompás piknik.

— Már pompásan foly a mulatság! — egészíté ki a harmadik athleta, Hurutka Oszkár, a ki a szerencsétlen »m« betűket folyvást »p«-ékre torturázta.

— Mindjárt jobban mulatunk! — kiáltá Lilla kisasszony.

— Attól féltünk, el se jönnek! — jelenté ki Miranda.

— Repültünk, nagyságod! — lelkesedék Biczeghó.

Komróczy úr félre huzhatta Keöszméthyt s gombjánál megragadva vallatá.

— Hol késett, ifju barátom?

— Késtünk! Nem magunk miatt uram, hanem az ügy. Nagyszerű bazár lesz.

— Az ügy! Nos, eljárt-e megbízatásában? Jelen lesznek-e a kormányférfiak? Én leküzdtem minden más tekintetet, — az érdekek magasak, s a cél jótékony. Követelem, jelenjenek meg.

— Ah, kedves bátyám, hogyne! Holnap reggel, távgyaloglás után, egyenest fel, fel, ünnepélyesen beszélek, végre is el kell jönni egy kegyelmes úrnak, nem magamért, de ha Komróczyék állnak az ügy élén, tudod, remek lesz s végre a foglalkozás nélküli cselédek, az ügy!

Komróczy úr nyomatékkal tölcsezte a bizalmas fülekbe:

— Csak el ne mulasztja, — államtitkárom!

— Oh, uram, az ügy! az ügy!

A társaság, mint a kaledioszkop folyvást változott, és soha nem tért vissza előbbi alakjába.

— Hogy van, uram? — kérdé Biczeghő a soha nem látott Armandtól.

— Ön uram athléta? — kérdé Hurutka.

— Köszönöm, jól, — nem vagyok athléta!
— felelt szórakozottan Armand.

— Csapjon fel, uram! — biztatá pajtáskodón Biczeghő. Armand megnézte s kérdé:

— Nem szükség hozzá betegségi bizonyítvány?

— Nem szükség, — felelt csodálkozva az athléta.

Komróczyné előzékenyen szorgoskodott a vendégek körül.

— Egy csésze theát, Hurutka, ha meghültek.

— Isten ments, asszonyom, legfeljebb herbatheát.

— Tiltják szabályaink! — magyarázá ki Biczeghő. Túlfeszíti a vérkeringést s a lábizmokat.

— Legalább süteményt mártsanak be, hiszen kifáradtak.

— Köszönöm, — mondá Hurutka, — tésztát athleta soha! Hizlal és petyhüdtté teszi a vért, spleent és fölösleges nyálkákat okoz. Legtestedzőbb hütőnk a langyos víz.

— Jerünk tehát a dohányzóba! — szólítá fel barátait Napoleon.

— Csókollak, soha! — tiltakozott Keöszméthy Lázó. Nem magamért, de a trainingért. Első az erő.

— Oszkár, te rágyujtasz?

— Köszönet — felelt Hurutka, én csak fogszivarkákat szívok.

— Ah, Bundár úr, barátom! — szóló tár-

saihoz Keöszméthy, s Bundár csakugyan ismét az ajtóban állt szokásos tányérjával, s evett és nézett. Az athléták pedig sorakoztak, s a vezérszónok megszólítá:

— Tisztelt uram, kikérem magamnak — tisztelt uram — a szerencsét, — nem én, de a klub, az ügy! — hogy üdvözöljem önt, barátom, a házasulandó ifjak nevében, boldogítson, — nem magamért, — de tudományával a bazáron!

A megtisztelt egyet hajolt, s nem értő arczkifejezéssel felelé:

— Hyeroglif, hyeroglif, hyeroglif!

Ezzel visszafordult.

— Mindig a tudomány! jegyzé meg Armandnak Komróczy úr, félre pedig ezt dörmögé: Az a beszéd még neki is hyeroglif!

Armand idején valónak látta, hogy Bundárhoz lásson. Elfogta őt, s udvarolni kezdett:

— Fogadjon engem is bámulói közé. Ön az egyetlen bölcs, a ki fölfedezte azt a követ —

— Nem értem.

— A bölcsek követ. Mert miből áll az összes tudomány? Huszonnégy betüből, uram. Descartes elméletei, Humboldt észlelései, Shakespere fellengzése ebben mind benn foglaltatik. A gyermek, a ki

már ismer az ábéczéből hat betűt, bírja az összes tudományok negyedét. Ha a római és arabs számokat még hozzá vesszük: ki is meritettük az egész tudást. És mi az egész élet? Mozgás és anyagcsere.

— Epikureista! — enyelgett Bundár. Anyagcsere! — s eltüntetett egy falatot, mint egy érmet. De okos ember! — jegyzé meg magában.

— Az a bölcsek köve, a mivel ön bir! — folytatá Armand titkolózva s kissé bizalmaskodva, — megérteni a szerelem szavát . .

— Az ugynevezett szerelem? E dolgot még nem tettem tudományos kísérlet tárgyává.

— Nem! Pedig ez a legnagyobb régiség a világon. Önnél éppen ideje is. Nos, elemezzük. A braminok ősi indus mythosza szerint az alkotó az első embert kétfelé hasítá, fele a férfi lett, fele a nő, de azóta folyvást egygyé vágnak lenni ismét, leküzdhetetlenül, *in statu quo ante*. E vágy a szerelem.

— Tökéletes igaz.

— Mint hallom, szeret is egy nőt.

— Ellenkezőleg. Nőül akarom venni.

— Ha szép a nő, — magyarázá Armand: — a valódi Sphynx. Ez méltó, hogy ön megfejtésére

adja magát. Egy tudós udvarlása hizelgő lesz ily szellemdús hölgynek. Szeretteness magába.

— Jó. Neki ajánlom művemet, — a legujab-
bat, a legrégebb barbár leletekről.

— Ez sok, — de nem elég. Hizelegjen, udva-
roljon, szépelegjen. Nyilatkozzék, valljon szerelmet,
szóval: tegyen tul vágytársán.

— Hah! Az is volna? — pattant föl Bundár.

— Csak tartsa szemmel fiatal urainkat.

— Tiszteletlenség az ifjúságtól! De nem tesz
semmit. Ő előnyt fog adni koromnak.

— Ugy van. Csak kitartás és vágjunk eléjük!

— Ugy van. Vágom hozzájuk a bölcsék
kövét! — kiáltá ádáz haraggal Bundár. — Oh
Sphynx, oh hyeroglif!

S kifordult egyetlen harapás nélkül.

— Így! — gondoló Armand. Ha van Viktor-
ban a féltés mellett egy szikra becsvágy: meg fogja
buktatni professzorát.

XIV.

A társaság mind élénkebb lett, mindenki min-
denütt ott volt, csevegve, értekezve. A kedves házi-

asszony a tánczra serkenté a zajos ifjúságot, Komróczy úr elkeseredettségéből tánczra.

— A zene szól, — fordult a nyalka Perghó a leánycsoportba lépve Lillához. Ugorhatunk egyet gyűlés közben. Szabad?

E természetes izléssel tett felhívásra, (a mi az újabb társadalmi Sasku és Knigge szerint az illem és előkelőség utolérhetetlen modora, mert mi lehet izlésesebb a természetnél?) Lilla Perghó karjába ölté karját.

— Csinos fiu; kár, hogy nem athléta! — gondolta szintén természetességgel vevén szemügyre tánczosát. S elmenőben kérdé:

— Gondolja, Dini, hogy jó vásárt csinálunk?

Mira kisasszonyt a kis Foncsor hivta fel keringőre.

— Doktor, maga nagyon tüzesen kering. Nem árt meg?

— Mit képzél? »Praesente medico!«

— De nem esik rám, mint az orvosbálon? szólt meglegyintve legyezőjével, s minden aggály nélkül lebbent ki, kis lovagja karjába kapaszkodva.

A példa hatott, a tánczszenvedély gyújtott. Evelin kisasszony, természetes vágyát követve, maga mondá a legénynek:

— Keöszméthy, jöjjön hirtelen egy fordulóra!
Az ifju bajnok meg volt lepetve.

— Bocsánat, a táncz, kérem, árt a migraineknek. Nem én: az ügy...

— Kosár? Kérem Oszkár! — csapott le mérészen a másik bajnokra.

— Végtelen sajnálom, — szabódék Hurutka udvariasan. Holnap távgyaloglás Palotára, kimélni kell a lábakat..

— Nos, — fordult át Evelin idegesen a harmadikhoz, — magának is kimélni kell a lábakat?

De Zuárd magas fölénnyel mosolygott, szánólag is, oldalvágással is Oszkárra: — Nekem a lábaim jók, csak a tudóm nem futja...

Evelin már megsemmisülten állt ott, midőn mentő gyanánt a bálhős Suli Muki bókolt neki, szügyébe vágva fejét:

— Ha a három kosárral nem főzne le nagysád?

— Oh nem! hangzott a válasz. De mily kemény gyerekek ezek az athléták! Hogy megállják!

S elrobogtak, mig Hurutka utánok kiáltá:

— Mi majd a szemeinkkel fogunk élvezni!

A teremajtóban most Szegfűszeghy jelent meg, csapzott fürtökkel, dült nyakkendővel, kezében irón

és tánczrend, lelkenedezve, mint egy végigharczott vesztett csata hirnöke.

— Zelemér, te itt? — üdvözlé Biczeghő és Hurutka nagy diadallal.

— Zelemér, te itt, te itt? — üdvözlé Keöszméthy.

— Jó estét, bajnokok!

— Nem járod? — kérdé Biczeghő.

— Nem-e? — folytatá méltatlankodva Zenő. Én vagyok a nyargonc^z Terpsychore börz^{éjén}, galoppozva a párok felett. Én csinálom a kurzust, én jegyzem az árfolyamot, a hausset a lebbenő ruhákról, a baisset a letaposott túlanglékről, és írom a tánczoló^k névsorát kettős könyvvezetéssel a »Divat-Kökör^{csin}be« és »Bazárrózsákba«. Phüh, de belemelegedtem! — végzé végigtörülközve zseb^{endőjével}.

— Kérlek, — mondá Biczeghő — tégy be minket is tánczoló^k közé.

— Tánczoló^k közé? — ismétlé Zenő szinte magán^{kivül} a hőségtől. Szivesen, jer . . .

S átkapta az athlétát s kifelé kezdett vele tánczolni. »Segítség!« kiáltott ez s a másik kettő utánok rohant.

— Jerünk, barátom, jerünk! Ne hagyjuk!

Viktor karján Celesztint vezetve lépett be. A nő csengő kacagással vonta ki karját.

— Nem, nem! Kérlelje csak meg a kesergőt. Menjen, és siessen karjára füzni, míg nem késő.

— Ah, soha! — kiáltá Viktor hirtelen elpirulva.

— De igen, míg a vetélytárs nem jó...

— Tehát kívánja? — kérde az ifju ember épp oly hirtelen sértődöttséggel, s azzal fenyegetőzve, a mitől félt: szakitással.

De Celesztinnek egyetlen pillantása lefegyverzé. Egy Circe nem mondhatta volna igézőbb mosolylyal:

— Az öntől függ...

Viktor éppen észrevette barátját. Most lépett a kék terembe, s csak maguk voltak.

— Ah! Jer Armand! — szólítá meg Viktor s bizalmas hangon be is mutatta Celesztinnek: Keblem barátja, Detrekőy.

Armand Celesztinre tekintett. Elsápadt s meghökken, csaknem visszatántorodva, szólni nem tudott, de akaratlan suttogá:

— Auróra!.. Ég és pokol!

Celesztin hozzásietett, de szinte rohanva, pillanatra meg akarta ragadni karját. Szemei föltárultak,

mintegy kék lángjaikba temetve Armandot s rögtön összevonva, rászegzé fölindulástól megrázkódva:

— Armand!

E szóra mozdultak a vonagló ajkak, de ki nem mondá. Legalább nem hallhatta senki. Ekkor már az indulatot leküzdötte, vissza tett egy lépést s hideg közönyre erőltetett hangon mondá, kezét nyujtva:

— Ah! Detrekőy, — barátom — —

Armandot gyönyör és kétségbeesés ragadta meg egy perczen, s ketté akarta tépni szivét. Ó él!... ah, de... Itt megtört gondolata. Végerőfeszítéssel és villámgyorsan kiragadta magát a helyzet hatalmából, hogy Viktor észre ne vegyen semmit. Már meghajtotta magát.

— Asszonyom! — mondá, s érinteni merte a felé nyujtott kezét.

Viktor nem is figyelt rájuk ezalatt. Nem akarta, s mégis kitekintett: nem látja-e valahol Malvint? Armand kezét fogot Celesztinnel, mikor ő hozzájuk fordult:

— Már jó barátok? Anuál jobb! Nem is sejtém.

Celestin jellemző könnyedségével felelt, s mosolylyal kísérte e pár hangsúlyozott szót:

— Jó barátok? Csak félig-meddig, és az is rég... Egy szörnyű út — —

— Ne folytassa! — látszott közbekiáltani Armand tekintete, míg szavai a társalgás legkopotabb udvariaskodásával hangzottak: Hogy így kedvezzen a véletlen, nem reméltem...

— Lám, oly jelentéktelennek talált emlékei közt! — felelt hasonló módon Celesztin.

— Ah, hogy próbálja körmeit az ördög! — gondolá vizsga pillantást vetve rá Armand, és mondá: Mert szerencsém oly futólag hozott össze, ismeret-ségre nem merhettem hivatkozni.

— Ezután annál gyakrabban lássuk egymást, mert ön Szerémy benső barátja...

— S e cél't magam tüztem Viktor elé! — gondolá Armand a rejtett célzatokon felbőszülve. — Még elválhatlanabb hive leszek ezentul, asszonyom! — szólt szinte váratlan rohamossággal téve egy lépést közvetlen Celesztinhez.

Viktor egész felületes szemlélő volt; a más beszélgetése untatta, csak ő szeretett volna Celesztinnel foglalkozni. A mit megjegyzett, ennyi: »S ez az Armand ezt elhallgatta előttem! De hiszen mit is mondhatott?« Celesztin ellenben gonosz szellemmel utasítá vissza Armand bizalmaskodását:

— Csak most mondjon le róla néhány percze,
— ma tanácskozásunkon ő lesz a jegyző. No, csak
tiszteletbeli, kineveztem elnöki hatalmamnál fogva.
Tudja, mi nők sokat szeretünk beszélni, de írni
keveset.

A válaszra idő sem volt, Szegfűszeghy művé-
szileg feldult bálrendezői pofával kiáltott be:

— Elnök kerestetik!

— Jerünk, — mondá Celesztin. S ön? —
kérdé Viktortól.

Viktornak Armand ugyancsak érthető jelt
adott szemével, hogy maradjon s habozva mente-
getőzött:

— Percze, asszonyom, szabadság!

— Ah, kötelesség-mulasztó? De várom!

Eltűnt kíséretével, oly nyílt kaczérsággal,
mintha az a legártatlanabb volna, s oly természetes
nyugalommal, mintha a két jó barát most nem is
őt venné vegyi elemzés, bonczolókés alá, nem is őt
állitná törvényszék elé s itélné el és végezné ki
— távollétében.

Viktor elválhatlan tekintettel kísérte.

XV.

— Örvendj, nagy mesterem, örvendj! — rohant aztán vissza s átölelte Armandot.

— Még örvendjek? — pattant föl ez bőszülten. Sikerült kibékitned Malvint?

— Malvint? Én békitsem ki? Armand, Celesztin szeret, szeretnie kell. Négyszemközt beszéltem vele, hogy mit, nem tudom, de csak ő róla és rólam, s a mint rám vetette égő tekintetét, én lesütöttem szememet keblére . . .

— Hej, hm! Hová sütötted?

— Barátom, mily kebel! . . .

— Oh, a szemtelen báliruhák!

— Mindenről megfeledkeztem, de rád gondoltam, és elszántan -- magam sem értem, hogy? — átkaptam, s hószin vállára oly csókot nyomtam . . .

— És ő nem? — kérde Armand dühösen, kezével legyintve.

— Csak elpirult, el akart rohanni, s én elszégyeltem magam s bocsánatot kértem . . .

— No, ennél tehetnél volna okosabbat is.

— A bocsánatkérésnél?

— Eh!

— Talán nem tetszik neked?

— No, — mindennapi arcz; egész nyárspolgárné...

— Haha! Celesztin?

— Az előlegül adott magasztalás úgy fölcsigázta várakozásomat, hogy a valóság teljesen lehűtött. Hagyd abba, keresd fel Malvint, vagy mást; ez szeretni sem tud, épp úgy, mint Malvin.

Viktor csak ámult barátja izgatottságán, melyel a szavakat tördelte.

— Érdeklem, látod, és érzem, hogy szeret; s hogy birni fogom: bizonyos vagyok benne!

— Vigyázz, fiu! szólt apai intelemmel Armand. Az asszonyi ravaszság vakmerően támad ott, a hol a gyöngé lány csupán önvédelemre szoritkoznék. Pórusul ne járj, s másik békóba ne verd gyűrűs ujjad, mert, — végzé tönkre téve előbbi szavai komolyságát — mert kitagadlak!

Viktor nem állhatta meg, hogy még egyet ne öleljen e féltése daczára is forrón szerető keblen.

— Házasság? Oh, ily fakó gondolat! Csinos kaland, — több semmi! Fölhajtom a mézkehelyt s eldobom; szivom a rózsa mézét s eldobom! Hivőbb tanítvány nem volt, mint én, mesterem. S te segitni fogsz!

— Oh, okvetetlen! — hangzott a gúnyos válasz s kitört a többi szemrehányás: Ez több mint könnyelműség. Menyasszonyodat, — mert hiszen csak az! — kit igaz ok nélkül megsértettél, fájdalomával s könnyeivel hagyod.

— Eh, de könnyitek keblemen! Elfelejttem a féltést!

— És kalandokat vadászol!

— De édes Armand, ezt csodálom tőled . . .

— Menj, szánd büneidet, s borulj lábaihoz.

— Jegyző, jegyző! Hol van már? — csengett Celesztin hangja az ajtóból.

— Már oldala mellett, asszonyom! — felelt Viktor kettős örömmel, hogy megugorhat.

— Siessen, vagy elnöki megdorgálásban részesül! Szükségem van önre.

— Rámtöbbé nincs! — fakadt ki Armand, fanyar felindultsággal nézve a távozók után. De valakire mindig van! S egy pillantást se vetett felém! Hah! Viktort meg kell hogy mentsem. Visszatéritem a lányhoz.

Ez ürügygyel takargatva igazi célját, a mit magának sem akart bevallani, tervei közt meghasonlás szállta meg.

— Ah! az a vihar, melynek hajótöröttje vagyok,

ujra kitört fölöttem. Mily nevetség, egész életünkből, az örvények közt, legféltősebb kincs gyanánt egy nyakérmét vagy mit menteni meg, — és az is már Bundárhoz vagy kihez vándorolt! Ki adja vissza komolyságomat! — mormogá, görnyedtségéből fölágaskodva, mint egy lázadó rabszolga, s fölemelt öklével a levegőbe ütve.

XVI.

A megvert oroszán barlangjába vonul sebeit ragasztgatni. Komróczy úr irószobájába szökött rendbeszedni megfutott hadseregét.

A titkár egyszerű lyukacsját fúrt szemtelensége gombostűjével az ő politikai nagyságának magasan szárnyaló léggömbjén. Ő e rést betömte, mert hiszen kiegyeztek Sivárszkyval (a ki mindössze erkölcsi ünnepeletést kívánt), de a feszítő önérzet, az a légnél könnyebb valami, részben még is kiillant, a hólyag meghuppant, s bénán oldalozva röpül. Egy azonban segíthet, s rögtön magasra lendítheti: ha oly körülmények közt találkozhatik a miniszterrel, hogy helyzetében bizonyos fölény legyen, és ezen alkalomból, és teljes fegyverzetben s diktálva a ked-

vező föltételeket, ajánlhassa meg a frigyet, mint egyenértékű s legyőzetlen ellenfél.

— Csak megbizottam, az ugrifüles Keöszméthy ügyes legyen! — gondolá Komróczy úr könnyebbülten. S legyen szerencsém, — kegyelmes uram!

Mintegy hívásra, megjelent Sivárszky.

— Megint ezt hozza az ördög! — gondolta felé fordulva Komróczy úr, s kényszeredett nyájas-sággal kérdé:

— Kedvesem, hát még nem tánczolunk?

— De tánczolunk, — felelt még nyájasabban Sivárszky. Háromezer forint kell öt percz alatt.

— Micsoda?

— Sajátságos! Mint mondani szerencsém volt.

— Mi közöm hozzá, édes Sivárszky!

— Annál több nekem.

— De mi célra?

— Pártcélokra.

— Ennyi pénzt kiadni nem lehet pártunk célja.

— Nos, hát saját jótekonny célomra.

— Talán a cigánynak, a mért huzza a második négyest?

— Nagyon kedves, uram! Hát igen, vagy ne keressük, hogy mire kell. Nagysádnak ezt kell tudni, hogy hol vegyük?

— Nincs, kérem!

— Vagy van, vagy nincs: lenni kell. Csak nem fordulunk ily csekélység miatt a kormányhoz — főispán úr? . . .

Komróczy úr léggömbje új szurást érzett, s egyszerre meglohadt. Gyors, de eltakart meghunyászkodással felelt:

— Semmi tréfát, édes Sivárszky. Értem én magát. Nézzük csak.

Elővette tárczáját s belenyult egész vidáman.

— Ötszáz. Szép pénz. S elég lesz, ugy-e? Nem tetszik? Ön meg elhozza s ide adja szépen a levelem, ugy-e?

S fél kézzel a kiterített bankjegyeket kínálva, másik tenyerét kitérte az okmány után. Add-sza, nesze.

— Megsért, uram! — felelt Sivárszky nemes páthosszal, mint várhattuk. Hát visszaélek én az ön levelével? Nem bizunk mi egymásban?

— Legyen. Itt van! — felelt Komróczy úr ismét tárczájához fordulva. Ezer forint brutto. Nem lesz sok?

— *Egy* ezer? — tréfált vissza Sivárszky. Még két ezer! Van, nincs, legyen!

Most már a válasz is ünnepélyesen hangzott:

— De esküszöm, utolsó volt! Van itt érték-papir, holnap értékesítjük . . .

— Sajnos, ma kell, azonnal. Hát azon több ezer forintok?

— Minő több ezer?

Sivárszky habozott. Áztán röstelve ez ingtagságát, gyorsan kimondta:

— Sajátszerü! A mik a szép kisasszonyt illetik . . .

— Ah! . . . S pillanatra még Komróczy úr is megdöbbsent ez ember szavain, lelkiismerete felháborodott.

Hanem rövid szünet, — és már higgadtabban, kifogással állott elő Komróczy úr:

— Az félre tett összeg . . . He, he! »vadbankók«, uram . . . Méltóztatik tudni? . . . a leányomé.

— Nagyon kedves! És leánya nem öné?

— De mondhatni: leányom kelengyéjére van szánva, ha egyszer . . . És ha megtudnák . . .

— Más mit tudhatja?

— De ön is tudja, kedves uram, hogy Szendrőy urnak szándéka . . .

— Hah! vagy Szendrőy úr, az imádó, csak ennyire becsülné a kisasszonyt? — tört ki a titkár

méltó felgerjedéssel. Ah, uram, Sivárszky nászruha nélkül is boldognak érezné magát, ha...

— Megkaphatná a hozományt! — egészíté ki gondolatban a titkár gondolatát Komróczy úr; de egyszerre eszébe ötlött, hogy mit is mondott csak az az ember? s kérdőleg meredt rá: Igen? ... De ön, mint nemes férfiu, ismerje be, hogy leányom tudta nélkül nem rendelkezhetem vele...

Sivárszky mondhatta volna, hogy dehogy nem, sőt nem is szabad tudnia róla; hanem a helyett ezt mondta:

— Egyszerü! Tehát kérje el; de nagy dolgot ne csináljunk e csekélységből. Holnap majd szépen visszatesszük.

— Vissza, szépen, — ismétlé gépiesen Komróczy ur. Meg volt viselve a lidércz-nyomás alatt. Csöngetett az inasnak, a kisasszony után, ki az ülésben lesz. Ő benne bizhatik.

— Ennyi az egész! mondá kecsesen Sivárszky. Csak kedélyesebben, kedves, jó papa!

Malvin nyugtalanul nézett szét, úgy lépett be. Ott látta Sivárszkyt is.

— Kötelezettségemet leróni hí atyám? — kérde azonnal.

Sivárszky magában nevetve, gondolta, hogy

hajlik már a nád, maga jön a tánczért. Szép bókot csinált és mondá:

— Mily kegy! De nem kisasszonyomé a tartozás most . . .

— Hanem enyém! — szólt a nehéz perczek fönségével Komróczy úr. Légy Ifigenia!

S megragadta leánya kezét, a ki egészen megremült.

— Uj áldozat kell, s az én leszek?

— Üss atyádra most; állj a csapás alatt hajthatatlanul! Pártérdek — legmagasabb! — kívánja ugy . . . De veled, nélküled nem akartam rendelkezni.

— Velem???

Ezt olyan három kérdőjellel találta kérdezni a kisasszony, hogy Sivárszky rögtön válla közé rántotta fejét s Komróczy úr háta megé huzódott. Ez pedig a fenségesből átugrott a mulatságosba és nevetve, de akadozva felelt:

— Csak, hogy mondjam, — zsebpénzecs-kéddel . . .

— Tudtam ezt, oh! — felelt Malvin, végtelen fitymáló tekintettel sujtva le Sivárszkyt.

— Meggyónom, — kezdé Komróczy úr, — pártcélunkra több ezer forintnyi összeg kell . . .

— Csak pár! — iktatá közbe a titkár.

— De rögtön.

— De holnapig csak.

— S arra a gondolatra jöttünk . . .

— Kisasszony mosolyogni fog . . .

— Hogy félretett — hogy is mondjuk, no igen, — kelengyére valódból . . .

— Csak ezt? — szólt Malvin kitörő s elfojtott méltatlankodással. Örömmel! Oh, és ön kívánja, hogy e pénz üzérség tárgya legyen? Hogy e percz, atyám kényszerhelyzete eszembe jusson? Annál jobb! — végzé határozott erélylyel.

A titkár meg volt zavarodva; fejét igyekezett gallérában eltüntetni.

— Megható! Előre tudtam. Én nem nyulok hozzá.

— Add át, atyám, te!

— Beleegyezésed nélkül soha!

— Nemes vetély! — sugta bele gallérába Sivárszky. Kinálják egymást: melyik ne fizessen? Így csinosan »kistafiroznak«! Nos?

— Mentsd meg atyád politikai nagyságát!
— sürgeté Komróczy úr.

— De mi történt, mi történik, atyám? — kérde a leányka őszinte aggodalommal.

— Ne kérdj most . . . nincs idő.

Malvin elhatározta magát. Egy kis kulcsot vett ki az asztal egyik fiókjából, a mit épp annyi fáradsággal megtehetett volna Komróczy úr is, letette az asztalra, s rámutatva, szólt Sivárszkyhoz:

— Vigye, itt a kulcs.

Sivárszky szinpadi léptekkel közeledett a kulcs felé, nagy czeremóniával vette két ujja közé.

— Oh, e kulcs egy tör, mely lelkemet döfi át!

S a kulcsot átnyújtott a Komróczy úrnak, a ki az asztalfiókot felnyitotta, ott hevert a pénz, s a kellő mennyiséget a titkár markába olvasta le.

— Oh, ez igen fáj! — nyögte benső részvéttel Sivárszky, zsebre tevén a pénzt. A közügy nevében! Sajátszerű, eme honleányi áldozat megindit. Boldog papa, a kinek ilyen leánya van! Nemes példája élni fog — a lapokban! S én, én csókolom kezét... Tehát a második négyes... Ah, könnyeim!

Ezzel igen elérzékenyítve, művészi pantomimika kíséretében kirobogott.

XVII.

Komróczy úr pedig könnyen legyőzve röstelkedését, már begyakorlott kényszer vidámsággal, magát is hitegetve, mondá leányának:

— Ládd, nem rossz ember. Világért se nyult volna hozzá.

A leány arcza ki volt pirulva. Durczásan felelé:

— Nem? Ah, nem tánczolok vele.

Komróczy hüledezni kezdett:

— Mit szólsz? S ígéreted?

— De mondd, atyám, mi történt? Nekem mondd el!

S ez úgy volt mondva, visszautasíthatlanul, megragadva az atyai karokat, biztatón, hogy Komróczy úr előbb rá nézett, aztán megtörülte saját homlokát, s nagy tétovázva halkán oda sugta:

— Egy gyöngé perczben iszonyú tett . . . Neked meggyónom, leányom el nem árul . . . Főispánságért folyamodtam.

Ezzel mint Midas, mikor a gödörnek megalhatta titkát, könnyült szívvél fujt egyet.

De szegény Malvin a legfeszültebb figyelem és rettegésből e végszavakra kábultságba esett.

— És ez oly nagy gonoszság?

— Iszonyú. Én, a múlt s jövő kormányok ostora! S a bizonyíték az ő kezében van.

— A nyomorult!

— Ugy van, a nyomorult! S képzeld el törpe

ellenségeim kárörömét, kik annál fondorkodóbbak, minél nagyobb vagyok én, s fogukat annál jobban fenik rám, mentül inkább reszkettek a Komróczy hajthatatlan nagysága előtt! De gyávák, — emelte föl hangját egy láthatatlan ellenséges tábor felé fenyegetőzve, — gyávák, még korán tapsoltatok! Ime Ifigéniam! Az ártatlanság kéznél van, hogy atyját megmentse s elnémitsa aljas rágalmazóit! . . . De a titok szent! — rekeszté be, földre esve a páthosz fellegéből.

Malvin maga előtt sem világos indokból, csak sokat hallván a politika veszélyességéről, kétségbeesésbe volt addig merülve, s önfeláldozó elhatározásra jutott.

— Nyugodj meg, jó atyám.

— S te mulass vigan, — felelt a jó atya. Táncolj sokat. Örvendhet a gyermek, ki megmenté atyját. Táncolj a nyomorulttal!

S mint a ki jól végzett, ő is távozott Sivárszky nyomán, kinjában visszamosolyogva.

XVIII.

Viktor fiatal ember volt, izlett neki egy első kalandba harapás; e részben Ádám se jobb a deákné

vásznánál, — mondjuk Évánál. A pályafutott világfi kápráztató példája mámorba ringatá, hiuságának étvágya fölkeltetett, Celesztin gyönyörű volt és kaczer. De a szerelem boszuval lázadt föl, hogy jogait visszavivja. S a szerelmes maga se tudta miként, bálványát elhagyva eredeti eszménye mellett termett, mert csak őt kutatta, szive öntudatlan utána leselgett.

— Viktor! — szólt föltrezenve Malvin, s örvendezve sietett elé.

De Viktorban, a mint elérte vágyai célját, a bíráló ész szólalt meg, s elnyomta a szív hangját.

— Nem engem várt, — mondá hidegen. »Tánczolj vele!« — tudom, kit illet. S ezzel — isten önnel!

Alig várta, hogy láthassa, s már el készült menni.

— Viktor, ne hagyjon el! — mondá a leány megható egyszerűséggel. Hiszen szeretem . . .

Viktornak ez igen jól esett. De nem hogy megnyugtatóná, s angyalának keblére borulna, hanem most már zsarnokoskodni kezdett.

— S a második négyes Sivárszky úrral? — kérdé megsemmisítő szándékkal.

— Ej! ily semmiség miatt, Viktor! — mondá

a leány okos szép szemeivel a gyanakvó szemekbe mélyedve.

— Oh, egy zsebkendő még kisebb semmiség, és már meggyilkoltak miatta egy nőt!

— De oktalan módon. S ön is az. Oh, és ha kénytelen voltam vele!

— Lám, és ki kényszeritheti ilyesmire?

— Nem áldoztam föl semmit, a mi miatt önnek kisebb becsü legyek; csekélység, de nem az én titkom.

— S nem enyém. Sivárszky úr titka. Ön érzelmeit megosztja egy szerencsehőssel, s együtt nevetik hiszékenységemet.

— Istenem, nevetek én? — sohajtá Malvin. Oh, ha megmondhatnám, mily kényszernek kellett engednem!

— Azt már félig elárulta, s félig tudom, hogy csak atyja szándékának eszköze. De mi az ön atyja tehát, ez a nagyszerü férfiu, ha saját szolgája kegyéért áldozza leányát? Mit tartsak Komróczy úrról, a ki...

— Nem, nem, tiltakozott Malvin s kérlelő hangja ismét daczosra változott. Atyám nevéhez a gyanu se férjen! Viktor, Szerémy úr, menjen és feledjen... Én csupán ingerültsége miatt vonakod-

tam bevallani a valót. Feledjen és legyen boldog, legyen szabad. Én is felejttem . . .

— Ah, helyes! már ugy is megtette.

— Annál inkább! — mondá Malvin, míg a szép fehér homlokra keserü elhatározás szállott. De ne kockáztassa, hogy higgadtságával méltóságát is elveszítse. Ime, megvallom, s ezt önnek se lesz nehéz hallania, hiszen láttam, ugy is Celesztin érdeklí jobban . . .

— Igen? Ő nem tánczol mással! . . .

— Nem? Nos hát tudja meg, hogy én Si-várszkyt . . .

— Ki ne mondja! — vágott közbe Viktor gorombán. Nem igaz!

— Mit hisz tehát? — kérde a leány kihívó méltatlankodással.

— Többé semmit, önnek azt se, ha önmagát vádolja. De a nevetséges helyzetből már ki kell bontakoznom. Engedelmével, fejezzük be mielőbb, csak ne épp most . . . jönnek.

S igen kedves életkép volt, a mint a két vitatkozó szerelmes, kivált az ifju, hirtelen eltitkolni iparkodott gyüloletteljes felindulását, s egymásra próbáltak nézni, mintha semmi se volna köztük. De Viktor ekkor is dühhel forgatta fejében:

— Meglátom, tánczol-e vele?

XIX.

A vigalom tetőpontját érte el, s betölté az egész házat. Nem maradt magány az ifju pár számára sem, beözönlöttek ide is, míg a zene szünetelt. A tanácskozmányból szintén.

Armandot Bundár és Napoleon környezte. Külön kis tudós társaságot képeztek, s társalgásuk az ethnografiától a kozmografiáig terjedt. És Armandot ez igen mulattatta.

Az ünnepeelt Celesztint udvara vette körül. Ott rajongtak a veszedelmes athléták, ennek következtében az egész női társaság.

— Elfogadjuk! Helyes! — hangoztatták összevissza a bizottsági tagok.

— Nos, a tanács határozata? — kérdé Perghő a tánczból megkésve.

— Felülmulhatatlan siker! — lelkesedék Mira kisasszony.

Szegfűszeghy pedig sietett megmagyarázni:

— Bájos elnökünk azt indítványozta, hogy a bazár csáberejét növelendők, egy szűkebb hölgybizottmány áruljon csókot!

— Pompás! kiáltá Keöszméthy. Czuppantani fogunk. Nem magamért, hanem az ügy!

— Mily édeseket adunk és kapunk! — tört ki Hurutka.

— Mily édes a csók, — ha árát megadó! — rímelt rá Szegfűszeghy.

— Csakhogy a legszigorubb illemmel, kisaszszonyok! — jegyzé meg kedélyes szigorral Komróczyné.

— Oh, kedves néni, — felelt Mira, — tudjuk mi, hogy kell!

— Szavazzunk köszönetet bájos elnökünknek! — kiáltá valaki, s egyhangulag visszhangoztatták: Üdvözet elnökünknek! Éljen Celesztin!

Celestin tudta, miért hagyta el idő előtt Viktor. S most csakugyan Malvinnak közelében találta őt.

— Köszönet, köszönet, — mondá megvesztegető nyájassággal s Viktorra szegezve szemeit, folytatá: de ki az elnöki feladatban oly híven támogattott, s jövőre is kész...

— Híven!.. — látszott mondani Malvin szemrehányó tekintete.

— Éljen Szerémy! — kiáltá Sivárszky, mint zászlókat lobogtatva meg claqueját és keztyűjét.

Mire ismét általános: Éljen Viktor! Üdv a jegyzőnek!

Malvin pedig kaczagva nyujtott neki kezét:

— Éljen, jegyző uram! Legalább ha ön jegyzőséget vállalt, nem lesz többé kifogása az én iróságom ellen!

— Bravo! — kiáltott tapsolva Armand, de Viktor elképedt, s a körülállók kezdtek nagyot nézni, midőn a zene hirtelen közbevágott.

— Quadrille! — vezénylé Napoleon. Második négyes!

Nagy mozgalom, párok verődtek össze s vontak ki. Keöszméthy összeszedte társait.

— Korán reggel távkirándulás. aludni barátom, de suttyomban. Az ügy!

S eltűntek bucsu nélkül.

A »második négyes« szóra Komróczy úr, mint egy megidézett szellem jelent meg. Tévedezve kereste leányát, szorongva: mi lesz? Csak a családbeliek s legbensőbbjeik maradtak itt együtt.

A mint a tánczot jelezték, Armand meghajtá magát Celesztin előtt. Elfogultságát palástolva szólt:

— Ha az utolsó pillanatban biztos karra van szüksége . . .

— Köszönöm . . . kissé későn jön! — mente-

getőzött természetes hangon Celesztin. De ez alatt szemei két tördőfessel ütköztek Armandba, s hal-
kan mondá neki:

— A tengeren talán igen, a szárazon soha!

Ez hadizenet volt élet-halálra. Armand szótlá-
nul meghajolt, sarkán fordult s megragadta Bundárt:

— Kosarat ad, — mert önre vár. Tánczol-
tassa meg.

— Nem tesz semmit! Addig tartsa ezt! —
mondá a tudós, s a már megint kezében levő tá-
nyérral tisztelte meg Armandot. Magát kellemeztetve
lépett Celesztin elé:

— Nagyságod kedveli az antik dolgokat?

Celestin látta, hogy ez Armand műve, de
nem akarta észrevenni.

— Ah, mindig a tudós Bundár úr! — felelt
mégis kelleetlenül.

— Ugy meg lesz örökítve, Nagysád, legujabb
régészeti művemben. Szabad kérnem?

Celestin fel volt bősziülve. Bundár udvarlása
minden gúnynál öldöklőbb volt, — önmagát kell
kinevetnie.

— Sajnálom, van tánczosom. Viktor, kérem.

— Egy perczre, asszonyom! — mondá Vik-
tor a válság tetőpontján. Ez döntsön! — fordult

Malvin felé. Kisasszony, ha még nem felejtette el!
— fordult hozzá karját kínálva.

Sivárszky fenyegető tekintettel adott jelt Komróczy úrnak, ez kérőleg Malvinnak.

— Ah, fejem egyszerre . . . — mondá Malvin.
Bocsásson meg, rosszul vagyok.

— Köszönöm, kisasszony!

S az ifju ember nagy bókkal s gúnymosolylyal, mely ezt fejezte ki: »tudtam!« elfordult.

S előlépett Sivárszky, de Armand utját állta, s mellének szegezte a tányérkát:

— Nos?

Sivárszky csak erre várt. A legtisztább mosolylyal sugárzott a sötét Arandra, s az összehajtott pénzt oda nyomta a tányérra észrevétlen.

— Quitt! Kivánjon érte kamatot, de köszönetet ne!

És átfordult Malvinhoz:

— Szerémy úr nem állhatatos az esdeklésben. Ha én szerencsésebb, a legszerencsésebb lehetnék?..

— De uram, láthatja . . .

Következett Komróczy úr szerepe:

— Ej, rajta, kedves leányom! Egészségi szempontból . . . Érettem! — nyögte hozzá alattomban.

Malvin fölkelte helyéről. Homlokát végig simította.

— Mintha oszólnék a fájdalom.

— Oszlik? Ez örvendetes! — mondá Viktor. Celesztin, már öné vagyok!

S tüntető diadalérzettel füzte karjára. S nem hibázta el a hatást. Ha te ugy, én is ugy! Malvin követte a példát.

— Ah, így van? S én Szerémy úr szives elnézésével!... mondá, elfogadva Sivárszky karját.

— Látod? — sugta oda Viktornak Armand.

— Az én elnézésemmel? — mondá Viktor, karján tartva Celesztint s szenvedélye végkép elragadván. Nincs ahoz jogom, mint tánczához sincs. Asszonyom, — fordult Komróczynéhoz, — eddig méltán ugy tekinthettek, mint a ki a kisasszonyt el óhajtom nyerni örökre. Ezt sajnálom és jövőre e föltevésre nem adok okot.

Ezzel meghajtá magát és távozni készült.

De Komróczyné visszatartá:

— S igaza van és érzései őszinteségében nem fogunk kételkedni! Aztán férjéhez fordult félelmes szemrehányással:

— Mindezt a drága titkár miatt!

— A titkár, hát még titkunk! — gondolá

Komróczy úr, nem tudva mit szólni, csak meggörnyedve a végzet súlya alatt. Hanem helyette fia lépett sorompóba. Harcias tüzzel mondá:

— Sivárszky miatt? Oh nem! Majd én jövő tétetem e nyilt sértést!

— Ez kedves, de nem! — felelt Sivárszky. Hizelgek magamnak, hogy miattam történt s én dobok keztyűt először a kisasszonyért!

Napoleon és Sivárszky vétékelkedvén a lovagias megtorlásban. Viktor ismételve kijelenté:

— Szolgálatukra állok. »S aztán öné vagyok!« látszott mondani Celesztinre vetett pillantása.

És Celesztint kevély diadalérzet járta át

— Ah! enyém lesz mégis, én győztem!

Neki a világtól oly soká elvonultan élve, sőt eltemetve, de sőt elfeledve: elég volt első megjelenése, s csak rögtönzött kísérlete a kaczerkodásból, hogy meghódítson egy hóditót, megverjen egy képzelt vetélytársnőt, s felbontsa két ártatlan sziv várvavárt frigyét. Ártatlan sziv! Tehát van ilyen? Im ez ifju pár! Kiket fűzzön össze örök szerelem, ha nem két ily rokon tisztaságu, romlatlan nemeségü ártatlan lényt, kik egymás nélkül nem is látszanak egészeknek, s ime gyöngeségök — még az övénél is nagyobb!.. de nem! ily állhatatlan ő se

volt! És ha Viktor ily játszva el volt tántoritható: bír-e majd értékkel hűsége? Drágakő-e az a szív, mely így utunkban hever, csak le kell érte hajolni, — vagy csupán utszéli kavics!

S egy kis sötét árny vonult át Celesztin csillogó szemein. De mindegy! Ő talán boldogságot kivánt, ah, de ez örültség, eljátszodta örökre; — meg fog elégedni a diadallal, a bosszuval! Ime az az ember! Most is sátáni hidegvérrel nézi a dolgot, sőt gúnymosolylyal — Armand!

Pedig csak Komróczy úr volt még jobban tönkretéve, mint Armand. Czeláltalán nézett szét zavarában, s mormogá:

— Az a levél!.. Vége a bálnak, vége..

Armand átlátva a helyzeten s látva Napoleon és Sivárszky szerepét, szánalommal sohajtott fel:

— Szegény leány, ilyen védelmezői vannak! És én? — folytatá töprengve. Eh, harcz az ördög-gel, még ha elvisz is! Csak megmentsem e leányt és fiut ez asszonytól. S ez asszonyt én még szerettem valaha, s enyimmé akartam tenni s hűségére számítottam, — ha él! Szerettem őt, haha! Annál jobban megvethetem!

Arcza elborult, nagy homlokát ránczok hasga-

ták meg, mint a villám a sziklát; kezét szorongó keblére akarta nyomni. És erre fölkaczagott.

Bundár tányérkája még mindig kezében volt. Ránézett s eszébe ötlött minden, a médaillon sorától jelen helyzetéig.

Hirtelen odalépett hozzá, balkarját a tudós vállára tette, s a tányérral mintegy csalogatva, rakoncátlan vigsággal kérdé:

— Kedves Bundár, nem tánczol? Szükségem van egy kis eszmeceserére, — menjünk vacsorálni! S magával ragadta az étkező felé.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

